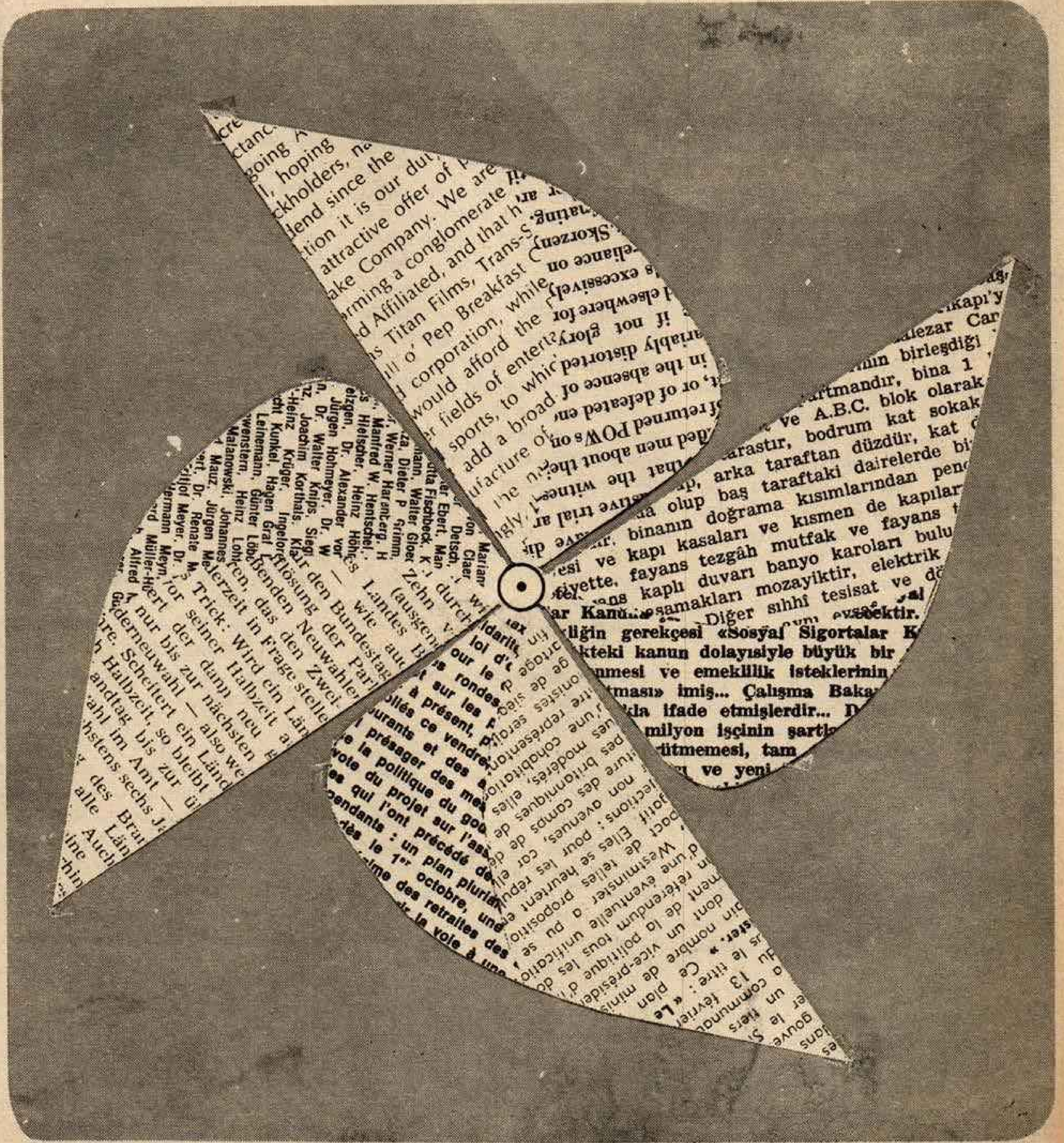
TOPLUM

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ ★ 2 HAZİRAN 1972 ★ SAYI : 9 ★ FİYATI 250 KURUŞ



okurlarından Toplum'a

Toplum Dergisine,

Üç inşaat mühendisinin «**sosyal demokrasi kapitalizmin bir biçimidir**» görüşüne katılıyoruz.

Tüm gerici ve sömürücü tutumu ortada olan kapitalizmin, orasının burasının yamalanması ve tamir görmesi, dış çelişkileri ortadan kaldırmak, onu güleryüzlü hale getirmek çabasından başka birşey değildir.

Bu uygulamayı bile fazla bulanların yanında sosyal demokrasi bugünün en ilerici davranışı sayılır.

İlter Değirmenci ve Şevket Çelikel
İÜHF öğrencisi - İstanbul

★

Sosyal Demokrasinin, Kapitalizmin bir biçimi olduğunu iddia eden 3 mühendis arkadaşa :

Sanıyorum ki, batılı ülkelerdeki Sosyal Demokrat modeller sizi yanıltıyor. Sosyal Demokrasi, yabancı pazarlara açılmış ve dışarıyı emen gelişmiş ülkelerde kapitalizmin biçimi olabilir. Ama geri kalmış bir ülkenin sosyal demokrasisi, elbette (Anti - kapitalist, anti - emperyalist) olacaktır. Bu halkçı modelin ise temel ilkesi : Halk çoğunluğu yararına uygulamadır. Aradaki bu kesin farkı bilgilerinize sunarız.

Mustafa Timuroğlu
Öğrenci - Ankara

★

Derginizin 6. sayısında bir grup inşaat mühendisinin mektubunu okudum. Bunlar sosyal demokrasinin bir çeşit kapitalizm yutturmacası olduğunu iddia ediyorlardı. Belli ki sosyal demokrasi üzerine pek kitap okumamışlar!

Kalkınmasını tamamlamış, sanayi devrimini yapmış ülkeler de, sosyal demokrat, reformist bir strateji izlemiştir. Bu yöntemle başarıya da ulaşıyorlar. Bugünün koşulları içinde kendine çekidüzen verip, yenilemiş olan kapitalist sistemin, Marx'ın çağındaki «**ilkel**» nitelikte kapitalizm olduğunu kimse ileri süremez. İsveç, Almanya, vb. ülkelerde, sosyal demokrat partilerin yaptığı, «**sosyal**» **le**şen kapatalizme halk yararına **reform**'larla «**yön vermek**», diğer bir deyişle kapitalist arabanın solcu sürücüsü olmaktır.

Geri kalmış, ve özellikle dışa bağımlı bir ülkede reformcu bir sol - akım başarıya ulaşamaz. Böyle bir ortamda düzeni değiştirmenin önemli bir koşulu **devrimcilik**'tir. Türkiye sosyal demokrasisi devrimci bir fikir akımıdır. Ülkemizin somut koşullarında İsveç tipi, vb. reformist uygulamaların savunuculuğunu yapmak olanaksız ve olanaksız olduğu kadar da geçersizdir. Türkiye sosyal demokrasisi alt yapı devrimini gerçekleştirecektir, «**toplumu ileri götürerek devrim yapmak istiyenlerin önlerine koyacakları temel hedef üretim biçimini değiştirmektir**». (Kemalist Yeni Düzen) Devrim, nicel birikimlerin nitel bir değişim haline gelmesidir. Sosyal demokrasinin devrim anlayışı **sürekli devrim** anlayışı olup, büyük Atatürk'ün dediği gibi «**devrimler yalnız başlar ama devrimin bitişi diye birşey yoktur**».

Dünyada sosyal demokrasi, tarihsel bir sentez olma durumundadır. Pazar mekanizması ile toplumcu fikir ve atılımların en iyi bir şekilde bağdaştırılarak özel örneklerini Yugoslavya ve Şili'de görebileceğimiz bir deney uygulanacaktır, Türkiye'de! Türkiye sosyal demokrasisinin devrimci pratiği, geri kalmış ülkeler için bir örnek ve ilginç bir deney olacaktır.

İkinci olarak, 7. sayınızda Mehmed Kemal'in yazdıklarına deyinmek istiyorum. Bu yazıda Mehmed Kemal bilerek veya bilmeyerek sosyal demokratlarla solcuları ayırmaktadır! Bir kere şu gerçeği herkesin bilmesinde fayda vardır : Sosyal demokrasi, solun terkedilmez bir parçasıdır. Her sosyal demokrat solcudur; fakat her solcu sosyal demokrat değildir. Sosyal demokrasi, dünyanın her yerinde doğmatik - doktriner olmayan solun temsilcisidir. Katı kalıplar içinde sıkışıp kalmadığı için, dünyada gittikçe önem kazanan bir hareket olmaktadır. Zaten çağın gerçeklerine ayak uyduramayan, kendini yenilemeyen, belirli kalıpların dışına çıkamayan sol hareketlere ilerici bile denemez. Sol yobazlıktır artık o,

Mustafa Duman ve 28 arkadaşı
Ankara

★

Burjuvalaşma Özlemi ve Özeleştiri

Toplumumuzdaki orta sınıfların, sahip oldukları küçük mülkiyet boyutlarını aşmak istemeleri olgusunu, aydın bürokratlar, genellikle bir «**yakınma**» şeklinde eleştirmişlerdir. Bu yakınmaya yolaçan neden, sol toplumsal güçlerden olan küçük burjuvazinin, «**karşı devrimci**» saflara geçebileceği fobisi olmuştur.

Küçük burjuvazinin, sınıfsal kaypaklığından yakınmak, aydınlarımız için, bir yarar sağlamasa gerek. Çünkü aydınlarımız, kendileri birer «**burjuva özlemcisi**» olduklarını, somut yaşantılarından belli etmişler ve etmektedirler...

Amerika'nın gıda emperyalizmine karşı, büyük bir savaş açan sosyal demokrat bir bilim adamımıza, «**Hoca, sen burjuva revizyonistisin, artık işimize yaramazsın**» diyecek kadar, ipin ucunu kaçıran sözde devrimcilerimiz bilmelidirler ki, burjuva özlemciliği ile, devrim yapılamaz. Devrimci, önce «**özeleştiri**» yapmalıdır.

Zeki Tarhan - Ankara

★

Elbette ki Toplum bir takım çevrelerin (çıkarcıların) şimşeklerini üzerine çekecektir. Bu ise, Toplum'un ne kadar haklı bir davaya sarıldığına ve de doğru bir yolda olduğunun işaretidir. İsteriz ki, Toplum'umuzu haftada bir kucaklıyacağımıza hergün onunla başbaşa olalım.

Selim Balcı

★

Dergim TOPLUM

Tebrikler, başarılar...

TOPLUM'la toplumumuzu aydınlatmaya çalışan sizlerden ricamız; Derginin, köy ve çilekeş köylümüzün dertlerine ve sorunlarına eğilmesidir.

Ö. Lütfü Alkan

TOPLUM'DA BU HAFTA

TOPLUM Okurları,

Son iki sayıda açıklandığı gibi, TOPLUM, sizler için bir sayfa düşündü. Bu sayfanın adı, BİZİM TOPLUM'dur. Amacı, okuru okura yaklaştırmak okurun ele aldığı konuyu ilgililere ulaştırmaktır. Bulunduğunuz yerdeki en ilginç bir olayı, bir durumu, bir gerçeği yazın ve BİZİM TOPLUM adına. TOPLUM Dergisi adresine yollayın. Sizlerden istenilen şudur:

1 — Yazılar, iki daktilo sayfasını geçmesin,
2 — Varsa, fotoğraf ve belge de ekleyin,
3 — Yazıların makinayla yazılmış olması şart değildir, okunaklı olması yeter.

Böylece TOPLUM, sizlere daha yakın olma, sizlerle bütünleşme olanağı bulmuş, birtakım önemli sorunlar ve konular da bütün okurlara ve gereken yerlere duyurulmuş olacaktır.

TOPLUM sizindir, sizin hizmetinizdedir. Derginize, önemli gördüğünüz konuları ve sorunları yazın.

TOPLUM

TOPLUM'dan

Sevgili TOPLUM okuru,

Basın, çağımızda **«Dördüncü Kuvvet»** olarak nitelenir. Hele, teknik olanakların her geçen gün daha da hızla geliştiği son yıllarda, radyo ve televizyonun o büyük rekabeti bile, **«Dördüncü Kuvvet»**in gücünü eksiltememiştir.

Demokratik rejimlerde ise, Basın ayrı bir önem taşımakta ve rejimin doğru işlemesini sağlayıcı başlıca unsurlardan biri olmaktadır. Halkın, tercihini yapıp oy vereceği partiyi saptaması için, bütün gerçekleri bilmesi gerekir. Bu, halkın kutsal haklarından biridir. Gerçekleri öğrenemeyen halkın tercihini, doğruya ve iyiye değil, kendisine en fazla yalan söyleyene olacaktır.

Halkın gerçekleri öğrenebilmesinde en büyük görev ise **Basına** düşmektedir. **Basının**, başta siyasi otoriteler olmak üzere, hiç kimse ya da kuruluşun etkisinde kalmadan, halka doğru haber vermesi, gerçekleri gizlememesi, sadece, bir gazetecilik gereği değil, ayni zamanda, rejimin selâmetle işleyebilmesi için en önemli koşullardan biridir.

İşte bu yüzdendir ki demokrasiyi gerçekten benimsemiş bütün ülke ve kuruluşlar, basın özgürlüğünün üstüne titremekte, basın özgürlüğünün zedelenmesine yol açacak bütün yolları tıkamağa çalışmaktadırlar.

Uluslararası basın kuruluşlarının da şimdi üzerinde durduğu en önemli konu, **Basının** ekonomik baskı altında tutularak susturulması yöntemi ile mücadeledir. Bu çeşit baskıların, basın özgürlüğünü yok ettiği, basın özgürlüğünden yoksun kalan ülkelerin de ne duruma düştüğü çok iyi bilindiği için, bu mücadele hür ülkelerde büyük destek görmektedir.

TOPLUM, bu sayısında bulacağınız **«Dördüncü Kuvvet denen Basın»** yazısıyla işte bu ilginç konuya iğildi

Saygılarımızla

TOPLUM

TOPLUM

CUMA GÜNLERİ YAYINLANIR, HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

KURUCUSU
Turhan Erker
SAHİBİ
Coşkun FERMEN
SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Abdullâh Emre İLERİ

Tel: 18 07 59
YÖNETİM YERİ:
Meşrutiyet Caddesi
Hatay Sokak No: 10/15
Bakanlıklar - ANKARA
HABERLEŞME ADRESİ:
Posta Kutusu 160
Ulus - ANKARA

TOPLUM Dergisinin bu sayısı CİHAN matbaasında dizilmiş, filmler DOĞUŞ matbaasında çekilmiş, TERCÜMAN Veb Ofset Ankara Tesislerinde basılmıştır

ABONE:
6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
DAĞITIM: Hür Dağıtım A. Ş.

İLAN TARİFESİ

Arka kapak (Siyah - beyaz)	4000 TL.	Arka kapak (Renkli)	5000 TL.
Sütun Cm.	50 TL.	İç Sayfalar	3000 TL.

TOPLUM

TÜRKİYE

özel teşebbüs

Sesli ve açıktan

Salon, alkıştan çınlıyordu. Memnun ve mesrur delegeler, konuşmacının sözlerini hazla alkışlıyorlardı. Dedeman Sinemasının, filim seyircisine göre düzenlenmiş salonu, renkli bir toplantıya sahne oluyor, akustik zenginliklerini cömertçe dağıtıyordu.

Konuşmacı, devam etti :

— «Vazife aldığımız zaman, Birinci Erim Hükümeti ve 11'ler işbaşındaydı. 11'lerle şiddetli bir mücadele yaptık. İkinci Erim Hükümetiylede güzel bir diyalog kurduk. İşbirliğimiz bu şekilde devam edip gitmektedir.»

Konuşan, Türkiye'deki Özel Teşebbüsün temsilcisi, Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliğinin Başkanı Raif Onger'di.

Altını çize çize, **«11'lerle şiddetli bir mücadele yaptıklarını»**, **«İkinci Erim Hükümetiyle güzel bir diyalog kurduklarını»** ve bu **«işbirliği»**nin **«devam edip gittiğini»** belirten Raif Onger, ne yazık ki, -Yönetim Kurulunun diğer bütün üyeleri



RAIF ONGER
Kızma birader!



SEZAİ DIBLAN
«Lokomotif» rayda!

yeniden seçildikleri halde-, seçilemedi; Türkiye'deki Özel Sektör temsilciliğini, Başkan vekili ve Ankara Ticaret Odası Başkanı Sezai Dıblan'a kaptırdı!

Odalar Birliği'nin 27'nci Genel Kurulunu izleyenler ve bu sonuçla karşılaşanlar, «Demek ki, yaranamadı..» dediler.

«Özel Sektör Babası»

Haftanın başında pazartesi günü başlayıp salı akşamı son bulan Odalar Birliği 27'nci Genel Kurulu, şimdiye dek hiçbir hükümetin göstermediği, büyük bir ilgiyle karşılaştı. Başbakan Melen dışında -zira Melen, Hükümet programının okunması nedeniyle Mecliste bulunuyordu-, Kabinenin yarısından çoğu, Dedeman Sinemasına kadar yorulmuştu. Başbakan Melen ise, uzun bir mesaj göndermişti. Hele, Cumhurbaşkanı Sunay'ı ilk kez Odalar Birliği Genel Kurulunda görenler, Yönetim Kurulu Başkanı Raif Onger'e büyük şans tanıyorlardı.

Genel Kurula bütün siyasal parti başkanları çağrılmıştı. Siyasal parti temsilcilerine ayrılan sıralarda MGP Başkanı Turhan Feyzioğlu ve MHP Başkanı Alpaslan Türkeş görülüyordu. CHP'den ise, Kurultay sonrası kahramanlarından Fazıl Güleç dikkati çekiyordu ve üstelik Güleç'in hiç de kavgacı bir hali yoktu.

Kongreye çeşitli mesajlar gönderilmişti. Kurduğu hükümetin özelliğinden dolayı iş çevrelerinin son derece memnuniyet duyduğu Başbakan Melen'inki de dahil olmak üzere, en çok alkışlanan -hattâ büyük tezahüratla karşılanan-



BAKANLAR VE PARTİ LİDERLERİ : Mutlu bir enstantane!



SUNAY, ODALAR BİRLİĞİ GENEL KURULUNDA: İyi dilekler..

mesaj, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'den gelen mesaj oldu. Maliye Bakanı Erez'in, bu yıl içinde, 20 milyarlık özel yatırıma teşvik belgesi verileceğini müjdeleyen konuşması bile, Demirel'in **«servet ve mülk sahibi olma»** konusundaki mesajı kadar etkili olamadı! Demirel, mesajında, dolaylı olarak biraderleriyle ilgili soruşturma ve kovuşturma olaylarına değiniyor ve şöyle diyordu:

«Her Türk vatandaşına açık olan imkân ve fırsatlar ve bunların neticesi olan alınteri karşılığı servet ve mülk sahibi olma, şayet bir husumet doğmasına sebep oluyorsa, o toplumda kişinin ekonomik haklarının ne olduğu açıklığa kavuşmamış ve dolayısiyle rejimin çerçevesi çizilmemiştir.»

Demirel, Odalar Birliği'nin, ertesi gün Büyük Ankara Oteli'nde verdiği resepsiyona katılınca, Anadolu Ajansı muhabirlerinin de tespit ettikleri gibi, delegeler tarafından, **«Yaşa, Özel Sektörün Babası!»** diye, coşkunca alkışlandı. Hattâ Özel Sektörün yurt çapındaki temsilcileri -Sanayi ve Ticaret Odaları başkanları, üyeleri-, sıraya girerek, bürolarına asmak üzere, **«Özel Sektörün Babası»** ile kolkola, başbaşa, elele resimler çektirdiler.

«Lokomatif» başka şey!

Delegelere, onu aşkın oy pusulası dağıtılmıştı ve bunların büyük kısmında, **Raif Onger** adı listenin başında yer alıyordu. Ancak, adının, AP listesinde beşinci sıraya düşürülmüş olduğunu gören Onger, fena halde sinirlendi ve Maliye Bakanı Ziya Müezzinoğlu ile birlikte salonu terketti, bir daha da salona dönmedi. Bunun üzerine, oy pusulasın-

özleştirme çabaları ve aydınlar

Aydınlar, yazılarında ya dillerine önem vermemekte, ya yeni sözcüklere önyargılarla karsı çıkmakta, ya da yabancı dil bilgiçliği taslayarak dili aıapsaçına çevirmektedirler. Bunun yanında yüzde yüz oranında öz Türkçe yazmaya çalışanlar da yok değil.

Yazı yazarken, kullandıkları dile önem vermeyen, ama yazdıklarıyla dil devrimini baltalayanlar, çoğunlukla yaşlı yazarlardır. Osmanlıcanın unutulduğunu, gençlere aruz kalıplarının ezberlettirilmesi gerektiğini savunan bu yazarlar, aslında anlaşılmadıkları ve dolayısiyle okunmadıkları için kendi savunularını yapmaktadırlar. Örneğin her yazısında Türkçe'nin canına okuyan ve **«... bütün sermayesi ana dilini bilmek ve bugüne nasıl geldiğimizi müşahade edebilmiş olmaktan ibaret bir yaşlı gazeteci»** yazısında Türkçe'yi - ki ana dili Türkçe'dir sanıyoruz - ne güzel kullanıyor bakınız: **«Üstelik bizim zenaatın şiirle alâkası zerzevatçının nature morte tablosuyla olan münasebeti gibidir. Cemiyetteki hastalığın adına gelince; manevi kıymetlerin değerlerini kaybetmesi fenomenidir. Hep gayretler simdi bu manevi fakrüddeme acele şırınga ile kan vermek yolundadır».** Türkçe mi, Fransızca mı, Arapça mı, Farsça mı yoksa Çorbaca mı dersiniz? Ne derseniz deyin ama, kanımca yüzbinlerle basılan bu gazetenin sevimli dedesini, her halde XIX.yy.dan kalan bir kaç kişi dışında anlayan çıkmaz.

Biz, dili doğu dillerinin boyunduruğundan kurtarmaya çalışırken, onu batı dillerinin boyunduruğu altına sokmaya çalışanlara da değinmeden edemiyoruz. Günümüzde, yabancı dil bilmek, önemli olsa da, bir övünç, bir gurur, bir bilgelik imgesi olarak kullanılmamalıdır. Çünkü her okuyan bir parça anlar yabancı dilden. Ve sen **«sosyete hanımefendisi», mersi»** derken bir gereği, kalıplaşmış bir kuralı yerine getiriyorsun. Sözünde duygudan iz yok. Oysa bir Anadolu kadını yardımına tüm içtenliğiyle, hoşnutluk duygusuyla karşılık verir: **«sağ ol, çok yaşayasın, var olasın...»** gibi. Öyleyse **«mersi»** seni inceltmiyor; tersine alçaltıyor, toplum dışı yapıyor. Kullanma onu.

Son sözümüz radyodan oyun anlatanlara olacak. Kişisel özgürlüklerinize karışarak size, ille de öz Türkçe konuşun diyemeyiz. Ancak Türkçe'nin en güzel eklerinden olan **(- li)** ile türetilmiş **«üçlü»** sözcüğü varken, **«Fethi - Orhan - Faik triyosu»** deyimini - üstelik triyo gibi yabancı bir sözcüğe **(- i)** ekimizi de ekleyerek - kullanmanızı hiç ama hiç istemiyoruz.

Mehmet Şahin
ODTÜ I. Yurt 506/3 - Ankara

program üzerine çeşitlemeler

Sakın hiç kimse kızıp gücenmesin ama, «bu hükûmet Atatürkçü atılım hükûmeti olacaktır» demek, bu atılımın anlam ve niteliği kesinlikle söylenmedikçe, hiçbirşey dememektir.

Atatürk, yüzyıllardır Osmanlılık potasında erimiş, benliğini unutmuş insanlara bır Türklük bilinci vermiş, Türk ulusuna köhne bir imparatorluğun yıkıntılarından yepyeni bir vatan çıkarmış; bu vatanın üzerinde halka ve hakka dayanan bir devlet kurmuş olan liderdir. Atatürk'ün bu eserini, bağımsızlık ve bölünmezlik içinde koruyup devam ettirmek, bütün Türk hükûmetlerinin zaten en başta gelen görevidir. Bunu beceremeyen, zaten yerinde oturamaz; «Sen buyur git, yerine bir başkası gelsin» derler. Herhalde Melen hükûmetide bu sözü, **«bu görev benim tekelimdedir»** anlamında söylemiş değildir.

Atatürk, **«ulusal sınırlar içinde bölünmez bir Türk vatanı kurmak»** amacını, Millî Mücadele ile gerçekleştirmiştir. Ondan sonra kendisine seçtiği amaç, **«Türk ulusunu çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak»** tı. Bunun için ise, toplumsal ve özellikle ekonomik kalkınmayı sağlamak gerekiyordu. Atatürk, Türkiye'nin toplumsal kalkınmasını lâik bir çerçeve içinde kurmuş ve öyle geliştirmeye çalışmıştır. Sanırız ki, Türkiye'de ufak bir azınlık olan şeriatçı çevrelerin dışında, bundan başka bir çözüm düşünen de yoktur. Sorum duygusu az olanlar, oy endişesiyle, gerici akımlara göz kırpsalar ve onlara bazı tavizler vermek zorunu duysalar bile, sanırız ki, bugünkü siyasal partilerimizin hiçbiri lâik toplum düzeninden geri dönmeyi aklından bile geçirmemektedir. Aklından geçiren varsa bile, bugünkü Türkiye, bundan otuz - kırk yıl öncesinin Türkiyesi olmadığına göre, böyle birşeyi gerçekleştirmeğe gücü yetmez. Millî Nizam Partisi'nin başına gelenler, ortadadır. «Atatürkçü atılım» bu konuda da artık geriye dönüşü olanaksız kılan bir düzeye erişmiş bulunmaktadır.

Ekonomik kalkınmaya gelince; Türkiye için asıl atılım, ekonomik alanda söz konusu olmaktadır. Atatürk döneminde, ekonomik kalkınma için, iki yoa denenmiştir. Bunların birincisi, 1923 yılından 1930 ekonomik bunalımına kadar geçen yedi yıllık dönemde denenen liberal ekonomi yöntemidir. 1923 İzmir İktisat Kongresinde saptanan **«devletin görevi, özel girişimin gücünün bittiği yerde başlar»** ilkesi gereğince, Türkiye de yedi yıl liberal bir ekonomik düzen kurulmak ve sürdürülmek istenmiştir. Oysa, 1930 ekonomik bunalımıyla birlikte bu düzenin yürümiyeceği anlaşılmış ve işte o zaman, plânlı ekonomiye ve devletçiliğe geçilmiştir. Devletçiliğin de bizde başarılı bir sınav verdiği söylenebilir mi ?

Bu yöntemlerin hangisi Atatürkçüdür ? Bunu tartışmakta hiçbir yarar görmüyoruz. Gerçekten, önce 1930 ekonomik bunalımı, onun arkasından da ikinci Dünya Savaşı, yeryüzünde, Adam Smith'çi anlamda bir ekonomik liberalizmi tarihe aktardı. Artık en liberal ülkelerde bile devlet şu ya da bu ölçüde ekonomik hayata giriyor, yön veriyor; bir zamanların «kutsal» mülkiyet hakkı, en liberal ülkelerde bile, kamu yararına sınırlanabiliyor. Öteyandan, en katı sosyalist ülkelerde bile, doktrinden çeşitli sapmalar görülüyor; değişen ölçülerde de olsa, piyasa ekonomisi ve özel mülkiyet yeniden filizlenmeye başlıyor. Kısacası, bugün, her devlet, eski dogmalara kapılmadan ve seçtiği ekonomik sistem hangisi olursa olsun, kendi elindeki ekonomik kaynak ve olanakları en iyi nasıl kullanabileceğini araştırma çabası içine girmiş bulunuyor.

Şurası iyice bilinmelidir ki, Türkiye'nin bugün karşı karşıya bulunduğu ekonomik sorunlar ve elindeki ekonomik kaynak ve olanaklar, bundan değil otuz yıl, hattâ beş, on yıl öncesinden çok başkadır. Şimdi bütün sorun, Türkiye'nin Atatürk tarafından atılan, kurulan temeline hangi taşları ve nasıl üstüste koyacağımız ve bu temelin üzerinde nasıl bir yapıt yükselteceğimizdir. Bu yapıtın taşları, ağır endüstrinin kimin eliyle kurulacağıdır; tarım sektöründe üretim artışının ve sermaye birikiminin nasıl ve kimin eliyle sağlanacağıdır; yeraltı zenginliklerinin toplum yararına işletilmesinin hangi yollardan gerçekleştirileceğidir; özel sektörün, kamu çıkarına ve yararına uygun biçimde çalışır hale nasıl getirileceğidir. Atatürk'ün attığı temel üzerinde yükselecek yapıt ancak bu somut hedeflerle bir anlam kazanabilir. Asıl **«Atatürkçü atılım»**, işte budur. Atatürk'ün bizden beklediği, budur.

Melen programı, bu konuya büyük bir aydınlık getirmemektedir. Ancak, olağanüstü koşullar altında kurulmuş bir hükûmetten bunu beklemeye de hakkımız yoktur. Ondan beklenen, Türkiye'nin olağan koşullara dönmesini sağlayacak adımları akıllı bir biçimde atması ve seçim ortamını hazırlamasıdır. Zaten program da, iri ve yuvarlak sözlerin ötesinde, bütünüyle, bu amaca yönelmiş görünüyor.

A. HALÛK ÜLMAN

daki adı silinerek, yerine **«Hasan Güven»** adı yazıldı. Delegeler, **«Öfkeyle kalkan, zararla oturur»** dediler. Bazılarının da **«Bir listede lokomotif başka şey, idareci başka şey»** dedikleri duyuluyordu. Anlaşılan, Raif Onger, kendini **«lokomotif»** görüyordu! Bunda da şaşılacak bir yan yoktu; çünkü, Başbakan Melen, Ticaret Bakanı Talû, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Erez ve ikinci gün konuşan yeni Maliye Bakanı Müezzinoğlu, Özel Sektöre teminat vermişler, iktisat ve maliye politikasıyla ilgili bütün kararlarda Özel Sektörle sıkı bir işbirliği içinde olacaklarını belirtmişlerdi. Teşvik esirgenmiyecekti. Kolaylıklar sağlanacaktı. Aksak durumlar süratle düzeltilecekti. Bütün bunlara karşılık da, Özel Sektörün bir an önce yatırımlara girişmesi isteniliyordu. Onger'in kazanması için bundan güzel teminat mı olurdu!

Buna rağmen, Raif Onger, **«lokomotif»** sayılmamıştı. Onger, işte buna kızmıştı.

KIZIM SANA SÖYLÜYORUM

IRAK - KUZEY RUMAILA

«Basrah Petroleum Company Limited» Tarafından Duyurulur

Irak Hükûmeti, 1961 tarihli ve 80 sayılı Kanuna dayanarak, birer İngiliz Şirketi olan «Iraq Petroleum Company Limited», «Mosul Petroleum Company Limited» ve «Basrah Petroleum Company Limited»

Geçtiğimiz hafta pazartesi günü, Milliyet Gazetesinin Yüncü sayfasında çarşaf gibi bir ilân yayınlandı. İlânın başlığı aynen şöyleydi:

İlânın sonunda da koca bir adres göze çarpıyordu.

Merkezi Londra'da bulunan bir petrol şirketinin, Türk kamuoyuna duyurmak istediği neydi, diyeceksiniz. Efendim, mesele şuymuş:

Irak Hükûmeti, geçenlerde, «birer İngiliz Şirketi olan «Iraq Petroleum Company Limited», «Mosul Petroleum Company Limited» ve «Basrah Petroleum Company Limited» şirketlerinin» belli alanlarda petrol arama imtiyazlarını ellerinden almış. Daha doğrusu, İngiliz şirketinin deyimiyle, «aldığını iddia etmiş». Üstelik, Irak Hükûmeti, «İngiliz şirketlerine hiçbir tazminat da ödememiş ve ileride de herhangi bir tazminat tespiti veya itası hususu derpiş edilmemiş». Sonra efendim bu Irak Hükûmeti, «tahkim prosedürünü de uygulamamış! Bu hareket, «devletlerarası hukukun ihlâli» niteliğini taşıyormuş. Ayrıca, Irak Hükûmeti ve Irak Ulusal Petrol Şirketi, Kuzey Rumaila petrol alanında üretilen ham petrolün Fao limanından ihraç edilmeğe başlandığını ilân eylemişler. Oysa, adıgeçen petrol alanı, 1938 tarihli Konvansiyon ile İngiliz Şirketinin imtiyaz sahası içinde bulunuyormuş. Böylece, bundan tam 34 yıl önce Irak'ın başında bulunan İngilizci Nuri Said Paşa ile (ki, Atatürk Nuri Said'in o tarihlerde Türkiye'yi ziyaret etmesi için Ankara'daki İngiliz Elçisinin ricasına kulak asmamıştı) yapılmış olan Konvansiyon ihlâl edilmişmiş!.. İngiltere Hükûmeti, Irak Hükûmeti nezdinde gerekli teşebbüste bulunmuş. İngiliz Şirketi de, «lüzumlu ve şâyanı arzu gördüğü» bütün tedbirleri alacakmış. Bu arada, Irak Hükûmeti, hiç de istifini bozmamışmış!..

İlâna hızla göz atan bir okur, İngiliz Petrol şirketinin içinde bulunduğu yürekler acısı duruma ister istemez «vah vah, zavallıcıklar» çekebilir. Ancak, bir an durup şöyle bir düşünmek gerekir: Türk kamuoyunun bu olayla ilgisi ne olabilir? Türkiyeli okura bununla ne duyurulmak isteniliyor?

Her ülkenin kendi yeraltı kaynaklarına sahip çıkması, onun en doğal hakkıdır. Irak için de bu, böyledir. Ancak, bu arada, bir takım usûlsüzlüklerin yapılıp yapılmadığı düşünülebilir ki, bu da bizi ilgilendirmez.

İlânın altına da, nazar boncuğu kabilinden, ilânın gerekçesini teşkil edebilir nitelikte bir cümlecik eklenmiş:

«Bu itibarla konu ile her hangi bir şekilde münasebeti olabilecek bütün ilgililerin «Basrah Petroleum Company'nin haklarının mevcudiyetinin devam ettiği hususuna dikkat nazarları çekilir.

Türkiye'de bu «ilgililer» kimler olabilir? Yurdumuz dururken, bir İngiliz petrol şirketine sermaye yatıran kişiler mi kastediliyor acaba? Öyle değilse, başka «ilgililer» kimlerdir? Ayrıca, bu «ilgililer»e, İngiliz petrol şirketi, duyurusunu, çarşaf gibi bir ilân yerine mektupla bildiremez miydi?

Bize öyle geliyor ki, «Basrah Petroleum Company Limited», birazcık çizmeden yukarı çıkarak, «kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla» demeğe getiriyor.

lerini tekrarlamıştır. Mezkûr Şirket protesto yazısında, "Konvansiyon"da ve Hükûmetle akdedilen müteakip anlaşmalarda öngörülen haklarının mahfuz bulunduğunu tasrih etmiştir.

Bu itibarla, konu ile her hangi bir şekilde münasebeti olabilecek bütün ilgililerin, «Basrah Petroleum Company'nin haklarının mevcudiyetinin devam ettiği hususuna dikkat nazarları çekilir.

Fao limanından sevkedilecek her hangi bir petrol hamulesi, Şirketin 29 Temmuz 1938 tarihli Konvansiyonunun kapsamına giren petrol sahasından çıkarılmış petrol olacaktır ve bu itibarla, Şirket bilhassa mezkûr petrol üzerindeki mülkiyet hakkı da dahil olmak üzere kendisine ait bütün haklarının korunması için lüzumlu ve şayanı arzu gördüğü hukuki tedbirleri alacaktır.

33 CAVENDISH SQUARE, LONDON WIM OAA

İlânın sonundaki koca adres

Toplum'geçen sayısından

Maliye Bakanı, Hükümet programı henüz okunup bitirilmeden, görüşülüp konuşulmadan konuşmak istemediğini belirtti. Ancak, yeni vergi kaybının önleneceğini, devlet dairelerindeki lüks israf ve suiistimale son verileceğini sözlerine ekledi. Bu, Özel Teşebbüsün hoşuna gitti. Salonda tatlı bir hava esmeğe başladı. Delegeler memnundular. Birbirlerine sevgiyle, anlayışla bakıyorlardı.

Yeni Bakan Müezzinoğlu, dakikalarca alkışlandı.

MHP Başkanı Alpaslan Türkeş'in, Ortak Pazar konusunda birtakım endişeleri bulunduğunu belirten sözleri ve AP'yi suçlar nitelikte konuşması, homurtulara yol açtı. Bazı delegelerin, Türkeş'e lâf attıkları duyuldu.

Odalar Birliği'nin 27'nci Genel Kurulu, haftanın başındaki salı akşamı, bu hava içinde son buldu.

petrol

Ültimatomu yeyince...

Irak hükümetinin, kendi yeraltı zenginliklerine sahip çıkması nedeniyle petrol ayrıcalıklarını yitiren bir yabancı petrol şirketi, elinden şekeri alınmış bir çocuk edasıyla yakınıyordu: Petrol arama imtiyazları iptal edilmişti; karşılığında bir kuruş tazminat ödenmemişti; devletlerarası hukuk ihlâl edilmişti; İngiliz hükümeti ve ilgili petrol şirketleri, çeşitli kanallardan harekete geçmişler, protestoları yağdırmışlardı; ne var ki, Irak hükümeti istifini dahi bozmamıştı... Vesaire... Vesaire... (Bak: TOPLUM, Sayı 8, sayfa 14-15).

Gerçi bir zamanlar, **«üstünde güneşin batmadığı ülke»**nin donanması, Basra Körfezinde boy gösteremedi ama, petrol şirketleri, günümüze özgü daha ince taktiklere başvurdular, petrol üretimini azalttılar, yatırım programlarının uygulanmasını aksattılar. Bunun üzerine, Irak Devrim Komuta Konseyi, yabancı petrol şirketlerinin burnuna, onbeş gün süreli ültimatomu dayadı ve ültimatomu, **«Yurttaşlar... Mücadeleci halkımızın evlâtları...»** diye başlayan bir bildiriyle Irak, halkına açıkladı.

Irak heyeti Ankara'da

İşlerin böylesine karıştığı bir sırada, geçtiğimiz perşembe günü, üç kişilik bir Irak heyeti, Türkiye Petrolleri A.Ş.'nin konuğu olarak, Ankara'ya geldi. Heyetin, Türk yetkilileriyle yapacağı temasların, çok önemli bir projenin üzerinde yoğunlaşacağı bu arada öğrenildi. Büyük bir titizlikle gizli tutulduğu söylenen proje, Irak petrollerini, Türkiye'den Akdeniz'e akıtacak bir petrol boru-hattının döşenmesiyle ilgiliydi.

Irak petrolünü Akdeniz'e akıtacak olan Ahvaz-İskenderun petrol boru-hattının yapımı, gecikiyordu. Irak ve Türkiye'nin çıkarlarına uygun düşen bu projenin gerçekleşmesinde en büyük güçlüğü, yabancı petrol şirketleri çıkarıyordu. Irak'ta yabancı petrol şirketleriyle mücadelenin keskinleşmesi, durumun türk kamuoyuna **«duyuru»**larla iletilmesi, bir Irak heyetinin yeni bir petrol boru-hattı projesi ile yurdumuza çıkageldiği bir döneme rastlıyordu. Ancak, bu iki olayın yanyana düşmesi, bir rastlantı da olabilirdi.

Ültimatomda neler deniliyor

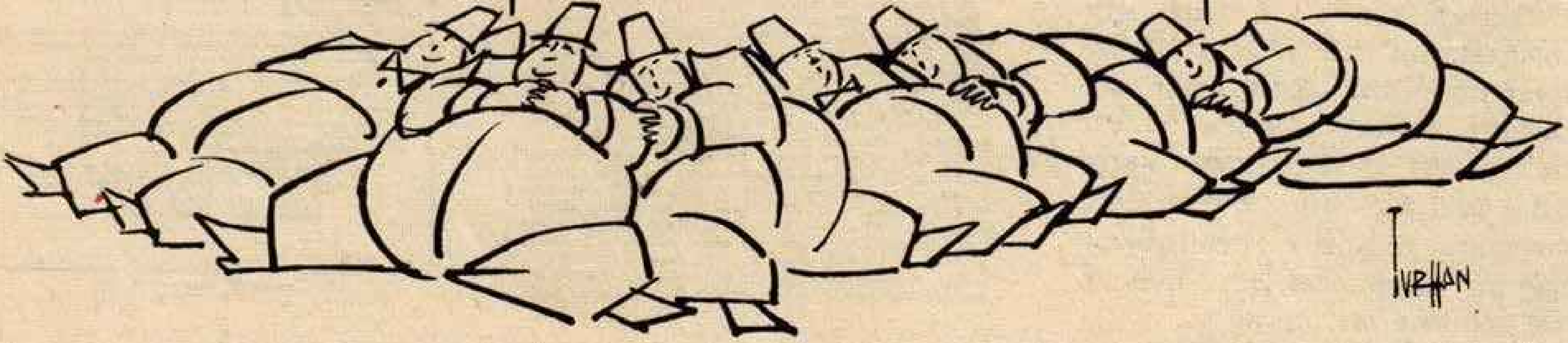
Devrim Komuta Konseyi, **«yıllardır Irak'ın tabii zenginliklerini sömüren, kaynaklarını engelleyici tekelci siyaset izleyen»** yabancı petrol şirketlerinden şu taleplerde bulunuyordu:

▶ **Irak halkının ulusal çıkarlarının korunması,**

▶ **Şirketlerin petrol üretimini hızlandırmaları.**

TURHAN SELÇUK

ÖMÜR BOYU
AYLIK GELİR



«ÖNCE REFORM, SONRA SEÇİMLER...»

▶ Yatırım programlarını süratle uygulamaları.

Yabancı petrol şirketlerinin çaresizlik içinde başvurdukları taktiklere de ültimatomda özetle şöyle değiniliyordu:

«Bu arada keyfi hareket etme, Irak'ın çıkarlarına kasti olarak zarar verme ve petrol üretimi hızını aksatma siyaseti izleyen yabancı şirketler, Hükümetin bu konudaki uyarılarına kulak asmamak gafletinde bulunmuşlardır. Bunun sonucu olarak, petrol üretimi mart ayının başlangıcından bu yana görülmemiş bir düşüş kaydetmiştir.

Bu şirketler, bu engelleyici tutumlarıyla kalkınma ve onarım plânlarımızı gerilettiler. Ancak bu davranışları kendilerine hayal kırıklığı ve bozgundan başka bir sonuç vermiyecektir. Irak halkına zarar verme siyaseti, bu şirketlere kötü sonuçlara malolacaktır. Şirketler, izledikleri bu siyasetle Irak'ın gelişmesini engelleyemiyecekleri gibi, sadece kendi çıkar ve geleceklerini karanlığa itmiş oluyorlar. Sadece Irak'ta değil, öteki Arap ülkelerinde de varlıklarını sürdürmeleri tehlikeye girmiş oluyor.

Biz, salt ticari temellere dayanan yabancı şirketlerin ülkemizde faaliyet göstermesine karşı olmadığımızı çeşitli vesilelerle belirtmiş bulunuyoruz. Ancak, siyaseti halkımızın refah ve çıkarları pahasına yüksek kâr sağlamak olan şirketlerin karşısındayız.»

İki haftalık süre içinde Irak'ın **«uyarı ve talepleri»**nin dikkate alınmasını isteyen ültimatomda, **«aksi halde Irak hükümeti, halkın ulusal çıkarlarını ve haklarını savunmak için gereken tüm tedbirlere başvurma zorunluğu doğacaktır»** deniliyordu.

Ateşle oynayanlar

Ültimatomun muhatabı yabancı petrol şirketlerinden biri olan **«Basrah Petroleum Company Limited»** TOPLUM'un geçen sayısında sözü edilen **«duyuru»** ile, şikâyetlerini türk kamuoyuna -her ne hikmetse!- duyurmak ihtiyacını duydu.

Basrah Petroleum Company'nin beş ortağı vardır. Bunlar, -ilk dördü yüzde 23, 75 hisse ile-, **BP, Shell, Company Francaise Petrolaire** ve **Near East Development'dır.** Beşinci ortak ise, -yüzde 5 hisse ile-, geçenlerde ölen, ünlü «petrol kralı» **Gülbenkyan'dır.**

Ortaklar bu kadarla da kalmamaktadır. Zira, **Near East Development, Esso** ile **Mobil**'in ortaklaşa kurdukları bir paravan şirkettir. İşte Irak halk hükümeti, bu dev şirketlerle mücadele etmektedir.

Petrol oyunu, Ortadoğu ülkelerinin kaderlerini değiştirecek güç ve niteliktedir. Ortadoğu ülkeleri, bu, her an ateş alabilir hayati maddenin üzerinde oturmaktadırlar.

CHP

Bir «feragat» timsali

CHP Meclis Gurupu Başkan vekillikleri için seçimlere geçildi; birinci turda Genel Merkeze karşı olanların adayı **Hüdai Oral**



GÖĞÜŞ
Feragat



HUDAİ ORAL
Bir tur daha!

memleket suçu

CHP, son aylar içerisinde kamuoyunun yakından izlediği bir olaylar ve değişimler zincirine sahne oldu. Bu olaylar zinciri sonucu CHP'de yalnızca bir Genel Başkan değişimi değil, fakat taban kadrolarında da dinamik, halkın içinden gelen, ülke sorunları konusunda uyanık insanların yer almasıyla meydana gelen bir bünye ve dünya görüşü değişimi gerçekleşti.

Her normal demokratik düzende olması gerektiği gibi, Partinin gerçek siyasal gücü haline gelen bu tabanın ve onun özlem ve gereklerinin yansıması sonucu oluşmuş Merkez yöneticilerinin bu yeni **«dünya görüşü»**, bazılarının iddia ettiği gibi, **«Partiyi rayından çıkaracak»**, ya da **«Atatürkçü ilkelerden saptıracak»** bir dünya görüşü değildir.

Kendi kısır siyasal çıkarlarını tatmin etme yolunu sorumsuzca dolaştırılan dedikodulara ve gerçek dışı iddialara dayandırmaktan başka çareleri kalmamış, gücünü yitirmiş bazı siyasilerle, olayları ve gelişmeleri gerçekte olduğu gibi değil de, kendi ilkel çıkarları bakımından, olmasını arzu ettikleri şekilde tanımlayan malûm basın dışında bu iddiaları savurmak gülünçlüğüne kimse düşmemektedir.

Atatürkçü olmadığı iddia edilen ve CHP'yi karanlık mâceralara sürükliyeceği kehanetinde bulunulan bu **«dünya görüşü»**, ya da **«yeni akım»**, Atatürk'ün en yakın arkadaşı tarafından Türk siyasi hayatına kazandırılmış, **«yerli»**, **«gerçekçi»** ve **«ulusal»** bir siyasal program olduğu için halk katında maya tutmuş, gücünü geniş halk kitlelerinden almayı amaç edinmiş, Atatürkçü, ilerci ve demokraatik bir harekettir.

Topluma özgürlük getirmeyi amaçlarken kişi özgürlüğünü yıkmamaya gayret gösterir, sorunlara halk açısından eğilirken toplumcu, fakat toplum düzenini kişi güvenliği yönünde hazırlayacağı için bireyci ve insancıl olan bu hareketin hangi yönü **«karanlık»** ve nesi Atatürk'e karşıdır?

Bütün bir ömür boyu **«reform»** kelimesini ağızlarına almayanların, toplumsal gelişmeyi hızlandıracak her halka dönük girişimin karşısında yer alanların, yakın bir gelecekteki seçim tehlikesini sezince birden **«reformcu»** kesilmeleri hazindir. Ve ne hazindir ki, 1972 Türkiyesinde bazılarına göre halka dayanmak **«karanlık mâcera»** ve açık siyaset özlemi **«meçhul» âkıbet** olarak tanımlanırken, seçimlerden kaçma eğilimi **«reformculuk»** ve demokrasi düşmanlığı da **«Atatürkçülük»** olabilmektedir.

Kişisel siyasi çıkarlarını bu tür yaygaralar ardında gizlemeğe çalışan **«gerçek»** (!) Halk Partililerle, tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş misali onlara arka çıkan malûm basın, bu iddialara ancak kendilerini inandırabileceklerdir.

Aslında CHP için, bu güdük ve yozlaştırıcı çekişmeleri bırakıp, ciddi şekilde bir toparlanma zamanı gelmiş ve geçmeğe başlamıştır. Parti içinde son önemli olayların da katkısı ile bütün kamuoyu şimdi dikkatle CHP'yi izlemektedir. Demokratik rejimin geleceği ve bu rejim çerçevesinde çözümlenecek toplum sorunlarının niteliği bakımından CHP, tarihi bir sorumluluk taşımaktadır. CHP, bu sorumluluğu ancak, toparlanarak ve kısır ihtilâflarını çözerek yüklenebilir.

Bu konuda gösterilen hassasiyetin ve ivediliğin gereği, CHP içerisinde sürdürülecek böyle bir ihtilâfın kamuoyunu bir süre sonra bıktırıp usandıracağı nedeniyle duyulmaktadır. Oysa şimdi CHP çizgisinde ve 20'nci Kurultay ve seçim bildirgeleri ışığında yürütülecek bir program için halk katında büyük bir potansiyel belirtmektedir.

CHP, daha düne kadar, Afyon'un merkezinde ancak küçük bir köyden sağlanabilecek oyu alabilirken, bugün, seçim kürsülerinden **«Ecevitçi»** ilân edilen bir sendikacı, belediye başkanlığını kazanabilmektedir.

Başarılar süreli olacaktır. Ancak barışçı, iyiniyetli ve dostluk elini uzatan bir Genel Başkana rağmen ihtilâfları bile bile sürdürmek, CHP'nin Türk toplumuna karşı yükümlendiği sorumluluğu da sabote etmek demektir.

CHP'li bir kısım siyaside görülen, **«Ben yapamıyorum öyleyse kimseyede yaptırmam»**, davranışı yalnızca bir **«parti»** suçu değil, fakat Türkiye'deki kalkınma sürecini adalet, eşitlik ve sosyal dayanışma ile tamamlamayı sağlıyacak demokratik gelişmeyi engellediği için aynı zamanda bir **«memleket»** suçudur.

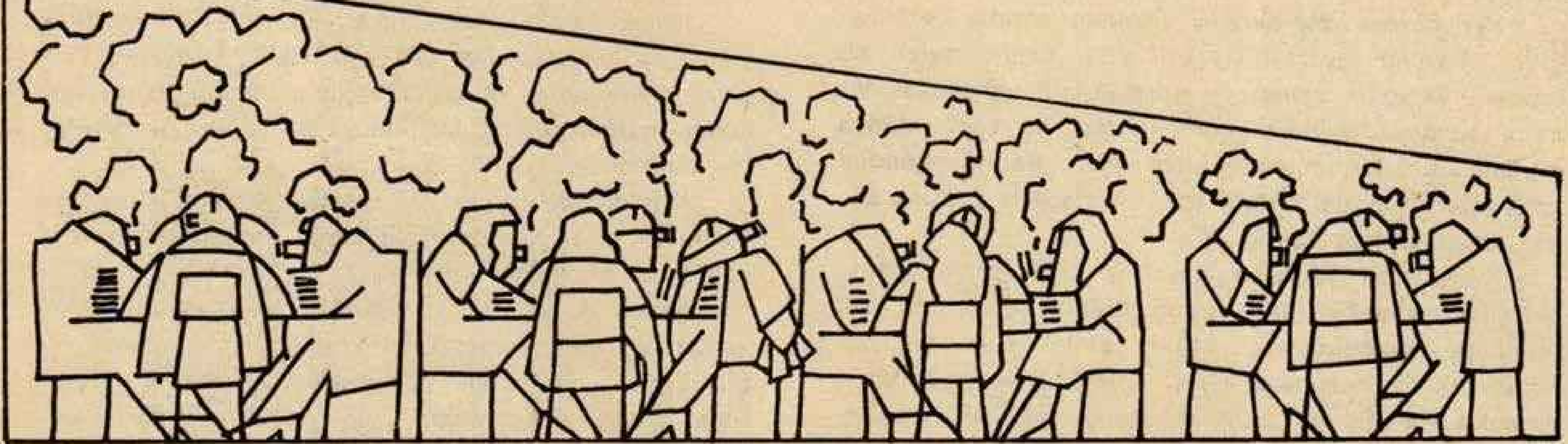
AHMET N. YÜCEKÖK

66, Genel Merkezcilerin adayı Kemal Okyay ise 48 oy aldılar. Böylece, yeterli 71 oy sağlanamadığı için ikinci tur başladı.

Aslında, Meclis Grupu Başkan vekilliği için, 5'inci Olağanüstü Kurultayın kaybeden Başkan adayı Hüdai Oral'ın dışında, Erim Kabinesinden Melen Kabinesine transfer edemeyen **Ali İhsan Göğüş** de vardı. Göğüş, bir gün önce, Tercüman Gazetesi muhabirine, Kabineye giremeyişini Ecevit'in baskısına ve bir pazarlığa bağlayan demecini veriyor, Meclis Grupu Başkan vekilliği için Hüdai Oral'la birlikte kendisinin de aday gösterildiğini söylüyordu. Tercüman, **«Grupta 84 üyeye sahip İnönücülerin adaylarının kazanmaları beklendiğini»**, bildirerek, Göğüş'ün **«yakınma»** haberini tamamlıyordu.

Ancak, bir gün önce Başkan vekili adayı olan Göğüş, ertesi günkü Grup toplantısına yazılı bir konuşmayla gelmişti.

NEZİH DANYAL



AĞIR SANAYİ !

İkinci tura geçildiği sırada, Göğüs'ün, Meclisten Başbakanlık Basın Merkeziyle yaptığı telefon konuşmasından, yazılı konuşmasını daha önceden TRT'ye gönderdiği öğrenildi.

Göğüş, Gruptaki teatral konuşmasında, feragat gerekçesini şöyle açıklıyordu :

— «Grup Başkan vekilliği için taze arkadaşlarımın görev ve sorumluluk yüklenmelerine imkân vermenizi sizden rica ediyorum. Bu nedenle, adaylıktan feragat ediyorum.»

Ancak, kendini **«taze»** hissetmeyen Göğüş, Başbakanlık Basın Merkezindeki bir dostuyla yaptığı telefon konuşmasında, **«feragat»** gerekçesini bir başka türlü açıklıyordu :

— «Neden istifa etmiyeyim canım? Onlarla birarada, yanyana oturmaktansa...»

«Onlar» dediği, Genel Başkan ve dolayısiyle Meclis Grup Başkanı Ecevit'ti.

Kendisini **«taze»** hissetmeyen Göğüş (gerçekten de, Kurultay ve yeni Kabine olaylarından sonra, TV ekranlarındaki o yakışıklı boy resimlerinin aksine, tazeliğinden bir hayli kaybetmişti), telefondaki dostuna **«Basın»**ın davranışından yakınıyor ve o sabah Melen Hükümeti hakkında çıkan başyazıları bir **«vefasızlık örneği»** olarak niteliyordu :

— «Baksana, Günaydın gazetesi ne yazıyor!.. Melen, bakanlarını seçerken, hırçın, huysuz, kötü partizanlar yerine, olgun iş yapabilecek bakanları seçmiş... Yani biz hırçın, huysuz, kötü partizanmışız. İş yapamazmışız...»

sizi gidi kurnazlar sizi

Eskiden, tıpkı annesinin eteğinin arkasına saklanarak başkalarına dil çıkaran yaramaz çocuklar gibi, İnönü'ye sığınarak Ecevit'e veryansın edenler, İnönü CHP Genel Başkanlığından ayrıldıktan sonra, şimdi de, gizlilik perdesi arkasına sığınmaktan başka çare göremiyorlar.

Baksanıza, İnönü'ye -her ne demekse- «CHP'den istifa mânasına da gelebilecek» nitelikte bir mektup yollayarak bağlılıklarını bildiren yirmi, senatör, adlarını açıklıyorlar mı?

Göğsünde bir yürek taşıyan insanın, öyle «istifa anlamına da gelebilecek» gibi yuvarlak lâfları bir yana bırakması; oturup, açık açık, «ben istifa ettim» demesi gerekir. Haydi sizde o yürek yok, iyi ama, adınızı açıklayacak kadarı da mı yok?

Yoksa, İnönü'yü, bir yandan Ecevit'e karşı yeni bir çıkış yapmağa kışkırtırken; öteyandan da, bunun sonucu alınıncaya kadar, «ne olur, ne olmaz» diyerek, Ecevit'le kötü kişi olmayı mı göze alamıyorsunuz?

Sizi gidi tatlı su kahramanları sizi!

Eğer İnönü'ye bağlılık sizin gibilerin tekelinde ise, Milli Mücadelenin bu büyük kumandanına gerçekten yazık!.

Cunda'yı bilir misiniz?

Ayvalık'ın karşısında bir ada var, adı : **Cunda!..** Anlamı ne, niye böyle demişler, bilmiyorum. Cunda hoşuma giderdi, benim. Ayvalık Belediyesi bu adı sevmemiş olacak ki, değiştirmiş, tutmuş **Ali Bey** demiş. Resmî konuşmada adı Ali Bey ama, halk bildiğini okuyor gene, Cunda diyor. Bir tarihte gitmiştim. Gömeç Belediye Başkanı **Nuri Bozyel** bana adayı gezdirmişti. Kıyıda oturmuş, soğutulmuş kırmızı şarap içmiş, (adı papalina, ya da mamalika diyeceğim) tavada balık yemiştik. Âdet değildir ama, burdakiler kırmızı şarabı yaz günü soğutuyorlar. Fena da olmuyor. «Gittiğin yerdekiler körse, sen de bir gözünü kapa» diye öğütlemişler büyüklerimiz. Biz de soğutulmuş kırmızı şaraba itiraz etmedik. Biraz midemiz bozuldu, sonra alıştık. Şarabı soğutulmadan içemez olduk. Bir de mürekkep balığından bir pilâki yapıyorlar. Tadına doyulmuyor.

Nuri Bozyel, Gömeç'in CHP'li Belediye Başkanı idi, fakat tek durmadı. Tuttu, yeni yapılan bir okula **Tonguç** adını kodu. Sen misin bu adı koyan, vardılar da üstüne vardılar. Okulun adını değiştirdiler. **Tonguç, Hasan Âli, Mustafa Necati, Reşit Galip, İhsan Sungu,** ülkemizin az yetiştirdiği eğitimcilerimizdendir. Böyledir de, bazı çevreler bu adları sevmezler, kuşkulanırlar, tedirgin olurlar. Belki okuma yazmanın, eğitimin belâlı bir iş olduğu kanısındalar. Gerçi, konuşurlarken, «**Eğitim, eğitim**» derler. İş uygulamaya geldi mi, şinanay da şinanay!.. Öyle olmasa, Cumhuriyet'in ellinci yıldönümüne eriştiğimiz bugünlerde, eğitim seferberliği böylesine cüce kalır mıydı ? Nuri Bozyel de okula Tonguç adını koydurtmadıklarını görünce, tuttu, kendi oğluna Tonguç adını veriverdi. Artık oğluna da karışamazlardı ya! Belediye Başkanlığından oldu, hepimiz oğlunu, «Tonguç, Tonguç» diye çağırırız.

Sami Paşazade Süreyya Berkem, Dışişlerimize ve kültürümüze hizmet etmiştir. Emekliye ayrıldıktan sonra gelmiş, bu **Cunda** adasına yerleşmiş. İskeleden sola kıvrılınca, ilerde bir ev almış, orda oturuyor. Duyunca ziyaretine gittim. Gençliğimde, Süreyya Berkem'in **Puşkin** çevirilerini okumuştum. Diyebilirim ki, Puşkin'i ilk tanımam onun sayesindedir. «**Ne yanar kimse bana ateş-i dilden özge... Ne açar kimse kapum bâd-ı sabâdan gayri..**» Kimsenin semtine uğramadığı bir dönemde beni karşısında bulunca çok sevindi. Bir ağacın gölgesine oturduk, verdik edebiyatın gözüne.

«Şimdi gençler bizden çok okuyorlar..» dedi.

«Öyledir belki üstadım.»

«Çok okuyunca da çok şey biliyorlar, başları da çok derde giriyor.»

«Neden ?»

«Nede olsa, özümüz Osmanlı... Osmanlı, kendisinden çok bilen muhalifine dayanamaz.»

Sustum.

Sustuğumu görünce, o da bu düşüncesini üstelemedi, kesti.

«Cunda'nın cuntayla ilgisi var mı ?»

«Yunancadan gelme bir söz olduğunu biliyorum. Fakat cuntayla ilgisi olduğunu sanmıyorum.»

Ada halkı, etnik bakımdan Türk, Girit göçmeni oldukları için Rumca konuşuyorlar. Hemen hepsi Rumcayı biliyor. Zaten bu adalarda Rumca bilen çok. Süreyya Bey de Rumcayı öğrenmiş. Tanrı rahmet eylesin, birkaç yıl önce öldü. Yunanistan'da cunta yönetimini göremedi. Belki, görseydi, Cunda'nın cuntaya benzemesinden ötürü, Adada durmaz, çeker başka yere giderdi. Ne de olsa okumuş, yazmış bir İstanbul çocuğu, paşazâde.

MEHMED KEMAL

Göğüş, sadece Günaydın'da şikâyetçi değildi :

— «Cihad Baban bile bugünkü yazısında, Cevdet Aykan ve Nezih Devres'ten, «**başarılı bakanlardı**» diye bahsediyor da, bizim adımızı bile geçirmiyor... Vallahi kardeşim, bir tek Tercüman vefalı çıktı, şu basının içinde...»

O sırada, Grup salonunda ikinci tur oylama da sonuçlanmış; Hüdai Oral'a verilen oylar 59'a düşmüştü. Kemal Okyay, 48 oyunu koruyordu. 4 oy da boş çıkınca, salt çoğunluğun sağlanamaması yüzünden, seçimler, TOPLUM'un baskıya verildiği 1 haziran perşembe gününe kaldı.

Grupun havası

CHP Meclis Grupu Başkan vekilliği seçim sonuçları ne olursa olsun, Meclis Grupundaki hava, Genel Başkanın «**tesanüdü sağlama**» yolundaki çabalarının hâlâ bir grup milletvekili tarafından baltalanmakta olduğunu gösteriyordu. Bazı milletvekilleri, hâlâ imza toplayıp, «**İnönü istediği an, Partiden ayrılmağa**» hazır olduklarını bildiriyor; kulisteki gazetecilere de, «**Teşkilâttan şu kadar CHP'li ayrıldı, bu kadar CHP'li AP'ye geçti**» yolunda haberler sızdırıyorlardı.

Oysa Grupun o günkü toplantısında, bütün kamuoyunun dikkatlerinin CHP'ye çevrili bulunduğu belirtilmiş, Partinin görüntüsüne, kamuoyu için de huzur verici bir biçim verilmesi gerektiği ileri sürülmüştü. Hattâ Lebid Yurdoğlu bile, kendi deyimiyle «**hissi**» konuşmasında, bu şikâyetlerden söz açmış ve «**CHP'yi istikbalde bir sınıf partisi haline getirmek isteyenler**»den dert yanarken, «**Ecevit bunu önleyebilir, kendisine yardımcı olmak gerekir**» demişti. Yurdoğlu, Ecevit'in Genel Başkanlığını, eh, kabul ediyordu ama liderliğini kabul etmiyordu. Ancak Grupta, Genel Başkanı tanımayıp, yeni bir parti kurdurtmak için çaba sarfedenleri de tasvip etmiyordu.

Grup toplantısını yöneten Genel

bir «brifing»in düşündürdükleri

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının geçen pazar günü basına yaptığı brifing, hiç kuşkusuz, haftanın en dikkat çekici olayları arasında bulunuyor.

Bu brifingden bizim değinmek istediğimiz iki şey var. Bunların birincisi, Orgeneral Faik Türün'ün, gazetecilere, üniversitelerimizle, üniversite gençleriyle ilgili olarak söylediği sözlerdir.

Bilindiği gibi, 12 Marttan önce olup-bitenlerde kendi paylarının büyüklüğünü unutan, daha doğrusu başkalarına unutturmak isteyen bazı sağcı çevreler, 12 Marttan sonra, Türkiye'deki anarşik olaylara adı karışan bir avuç üniversite örencisini bahane ederek, bütün suçu yalnızca üniversitelerimize, üniversite hocalarına ve öğrencilerine yüklemek için, âdeta bir yarışa girişmişlerdir. Hâlâ da, üniversitelerde temizlik isteyip durmaktadırlar. Bu telâşlarının altında, hiç kuşkusuz, kendi sorumluluklarını gözden kaçırmak, kendi suçlarının hiç değilse bir bölüğünü sırtlatacak vur-abalılar bulmak çabası yatmaktadır. Oysa İstanbul Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Türün, brifingden sonra kendisine sorulan bir soruyu cevaplandırırken, üniversite gençlerinin çoğunluğunu anarşik olayların bilinen ve bilinmeyen tertipçilerinden dikkatle ayırmış; bu çoğunluktan hiçbir şikâyeti olmadığını, kaldı ki Sıkıyönetimin üniversiteleri ve üniversitelileri hiçbir zaman karşısına almadığını, tam tersine, onlarla diyalog kurmaya çalıştığını söylemiştir.

Bu sözler, çok kimsenin kulağına küpe olmalıdır. Türkiye'nin yarınını yapacak, yarınını yönetecek kuşakları ve onları bin bir güçlük içinde yetiştirmeğe çalışanları suçlayıp durmaktan, artık herkes vazgeçmelidir. Unutulmamalıdır ki Türkiye'yi 12 Mart öncesine tek bir odak değil; başta bugün üniversiteye ve üniversitelilere nefret saçan sağcı çevreler de olmak üzere, toplumun her kesimindeki kollektif yanlış ve kayıtsızlıklar getirmiştir.

Dikkatimizi çeken ikinci şey, bazı yayın organlarında yayınlanan resimdir. Bu resimlerde, anarşitslerde bulunan silâh ve mermilerin yanısıra, Sosyal Demokratların, üzerinde Amerikan gemileriyle Sovyet tanklarına «hayır» denilen bir afişi görülmektedir. Gerçi Sosyal Demokratların çalışmaları şimdilik Sıkıyönetim tarafından durdurulmuştur ama, Sosyal Demokrasi Dernekleri kanuna uygun olarak kurulmuş, açık ve legal örgütlerdir. Türkiye'de herkesin dişlerine kadar silâhlandığı bir dönemde, silâhsızlanmayı; sokaktan medet umulduğu bir dönemde fikir tartışmasını; demokrasinin hor görüldüğü bir dönemde demokrasiyi savunmuşlardır. Bu nedenle başlarına gelmedik kalmamıştır.

Basınımızın, bir daha sefere resim seçerken daha dikkatli olacağını ummak isteriz. Yoksa, ortalıkta, bugün Türkiye'yi yönetenlerin sosyal demokrasiye karşı oldukları kanısını yaratırlar ki, hiçbir şey bundan daha yanlış olamaz.

Başkan Ecevit, Yurdoğlu'nun hislerine saygı göstererek, **«kendisi hakkındaki tarizleri cevaplandırmıyacağını»** belirtti ve yanlış yorumları önlemeğe çalışırken, **«Partinin görüntüsünü de kamuoyuna ve Türk ulusuna daha huzur verici bir hale bir an önce getirmenin şart olduğunu»** bildirdi.

Genel Başkanın ilk gezisi

Ecevit, Genel Başkan olarak çıktığı ilk gezinin ikinci gününde Milâs'ta büyük bir kalabalık tarafından karşılandı. Gazetecilerin sorularını da cevaplandıran Ecevit, **«bir partinin ancak inançlı ve kararlı kişilerle ayakta durabileceğini», «partiden ayrılayım mı, ayrılmıyayım mı, diye düşünenlerin partili sayılamayacağını»** hatırlattı.

O sırada Ankara'da, İnönü'ye mektup gönderen 20 kadar senatör, **«imzalarının istifa anlamı taşıdığını»** söyleyip, Anadolu Kulübünün bezik salonlarında hâlâ, **«CHP içinde bir azınlığın, hukuk dışı usullere başvurarak, Partiyi ele geçirdikleri»** yolunda yorumlar yapmakla meşguldüler.

Ecevit, Milas'tan sonra Acarlar köyüne geçti ve burada, traktör üzerinde, yüzlerce köylü kadın ve erkek tarafından **«Halkçı Ecevit!»** sesleriyle karşılandı. En yakın yardımcısı, eşi **Rahşan Ecevit**'le birlikte traktörle girdiği Acarlar köyünde, **«toprak, işleyenin; su, kullananın»** sloganının içyüzünü anlattı. Toprağın, bizzat sahibi tarafından işlenince daha fazla verim vereceğini; **«toprak, işleyenin»** demenin, **«silâha sarılıp toprağa sahip çıkmak»** anlamı taşımadığını belirtti.

Ecevit, Genel Başkan seçildikten sonra çıktığı ilk Ege gezisinde, Aydın İl kongresine de katıldı ve reform bahanesiyle seçimden kaçan AP'lilerin amaçlarını halka anlat-

olmak, ya da olmamak

CHP'de Ecevit karşıtı olanların başını çeken İzmir Senatörü Necip Mirkelâmoğlu, «mücadelemiz mukadder olan noktaya kadar devam edecektir» **demiş..**

Yani, «hiçliğe» kadar demek istiyor

Eh, doğrusu Mirkelâmoğluna da bu yakışır!

tı. Partide bazı kişiler, 12 Mart içinde güçlendiklerini sanmışlar; Erim Hükümetinden yararlanarak, CHP'deki yönetimi ele geçirmek istemişlerdi. Onların istedikleri koşullar altında, istedikleri biçimde Kurultaya gidilmişti ama, sonuç malûmdu. Partide düzenin, huzurun, barışın sağlanması için her iyiniyetli davranışa şükranla ve fazlasıyla karşılıkta bulunulacaktı. Ama parti bütünlüğüne ve gücüne zarar verebilecek ölçüde müsamahalı davranmağa ne kendisinin, ne de hiçbir yönetici veya kurulan halkı vardı. Bir partide, gerekirse ayrılıp, gerekirse içerde kalıp tahribata devam etmek üzere tertipler yapılamazdı.

Ecevit, gittiği yerlerde, bu konularda açıklamalarda bulundu ve büyük sevgi gösterileriyle karşılandı

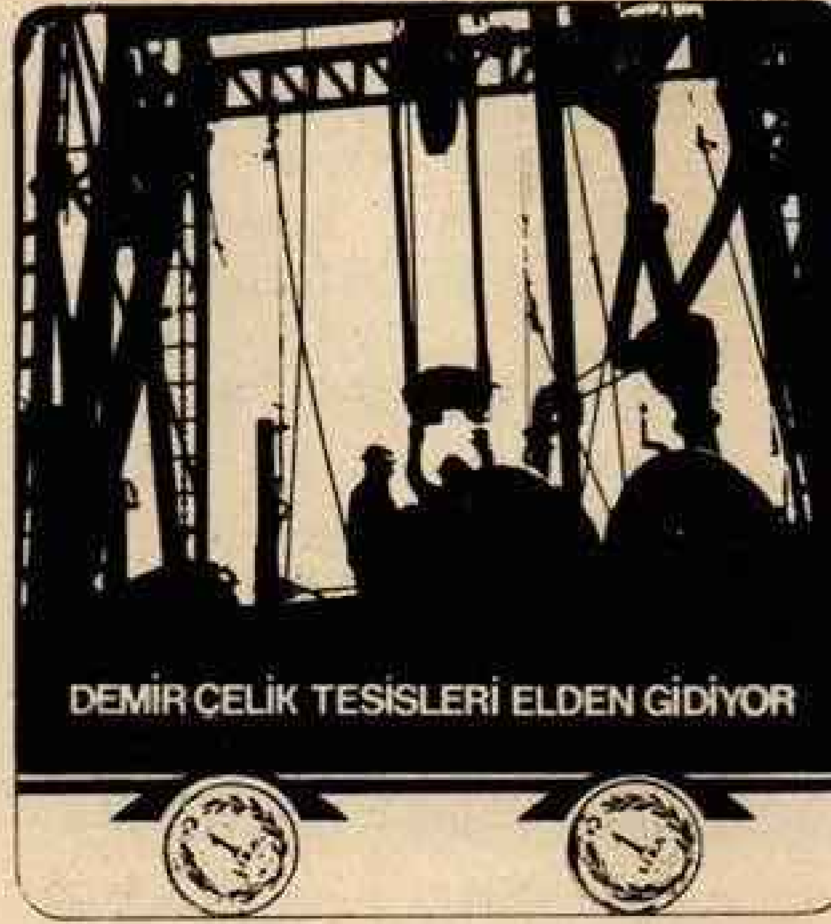
demir çelik tesisleri

Metal-İş'in bildirisi

Geçen haftaki TOPLUM'un kapak konusu, yurdumuzdaki Demir-çelik tesislerinin özel sektöre devrini öngören bir kanun teklifiyle ilgiliydi. Geçici Komisyondan sessiz sedasız geçen teklif, Demir-çelik tesisleriyle Divriği Madenleri'nin yüzde 49 hissesinin özel sektöre devrini amaçlıyordu. Maliye Bakanlığı temsilcileri, teklife karşı çıktılar. Gerekçe olarak da, Ortak Pazar'a girişimizi ve millî güvenlikle ilgil sakıncaları öne sürdüler. «Millî güvenlik»le yakından ilgili çevrelerin de, AP Adana milletvekili Selahattin Kılıç'ın kendi ifadesiyle- «çok güzel gerekçeli» kanun teklifine itibar etmedikleri, geçtiğimiz hafta içinde öğrenildi: Demir-çelik gibi, ağır sanayiin kilit kuruluşunun özel sektöre devri, millî güvenlikle bağdaşamazdı.

Kanun teklifine karşı çıkanlar arasında Metal-İş Federasyonu da vardı. Metal-İş, yayınladığı bir bildiriyle, Demir-çelik tesislerinin devlet sektörü olarak korunmasını savundu. Teklif, **«Türkiye'de oynanan oyunların tipik bir örneği idi»** ve **«TBMM, bu oyuna âlet olmamalı»**ydı.

Bu teklif kanunlaştığı takdirde, **«en üst kademedeki idareciler ile bir kısım sermaye çevreleri»**



Geçen haftaki TOPLUM'un kapak konusu

bundan çıkar sağlayacaktı. Bütün dünyada, demir-çelik sanayii, devlet eliyle işletiliyordu. Bu uygulama, Türkiye'de, tersine çevrilmek isteniyordu.

Metal-İş'in bildirisi şöyle son buluyordu:

«Anonim ortaklığı kanunu gerçekleştiği takdirde, her yıl 350-550 milyon lira arasında kâr getiren Karabük Demir-çelik işletmelerinin bu kârına, kuruluşunda ve bugüne gelmesine en ufak katkısı olmayan iştirakçi sermaye çevreleri haksız kâr elde edecek ve bununla da yetinmeyip fiyat istikrarını bozup, çok kâr elde etmek için demir fiyatlarını arttıracak, böylece piyasa altüst olacaktır. Bir kötü yanı da, devletin istihdam ve yatırım politikasının dışına çıkarak, her geçen gün işsiz ordusuna yenilerini katacaktır.

Daha sayılamayacak kadar zararları olan bu kanun teklifine Türkiye Metal-İş Federasyonu şiddetle karşıdır ve her türlü imkânları ile karşı çıkmaya devam edecektir.»

Yetkili çevreler, bu konunun fazlaca deşilmesini istememekle birlikte, Demir-çelik tesislerinin özel sektöre devrini öngören bu teklifin kanunlaşma şansının pek mevcut olmadığını da ima etmekten geri kalmamaktadırlar.

bu da bir başka "Alman Dalgası"

Bir tatlı hikâye

Küçük Fuat'la Büyük Fuat kavga ettiler. Büyük Fuat, Küçük Fuat'ın istifasını kabul etti ve **«o kadar çok istifa etti ki, artık bu sefer tahammülüm kalmadı»** dedi.

Yıl 1968 aylardan ocaktı. Küçük Fuat'la Büyük Fuat'ın **«Deutsche Welle»** (türkçesi: Alman Dalgası) radyosunda birlikte çalışmalarının son yılı ve son günü böylece kapandı. **Büyük Fuat** (Fuat Emircan), **Almanyanın Sesi** adıyla reklâm edilen **«Deutsche Welle»**nin 36 dilden biri olan Türkçeyle yayın yapan ünitenin şefi; **Küçük Fuat** (Fuat Tekçe) ise, spiker ve tercümanlarından biriydi. 1950'lerde Ankara Radyosu'nda Klasik müzik konserlerinde spikerlik yapmış, daha sonra -kendi ifadesiyle- Rus bestecisi Çaykovskiy'nin bir eserini çalarak kendisini türk kamuoyuna



WDR GENEL MÜDÜRÜ BİSMARCK (Sağda): AA'nın hedef tahtası!

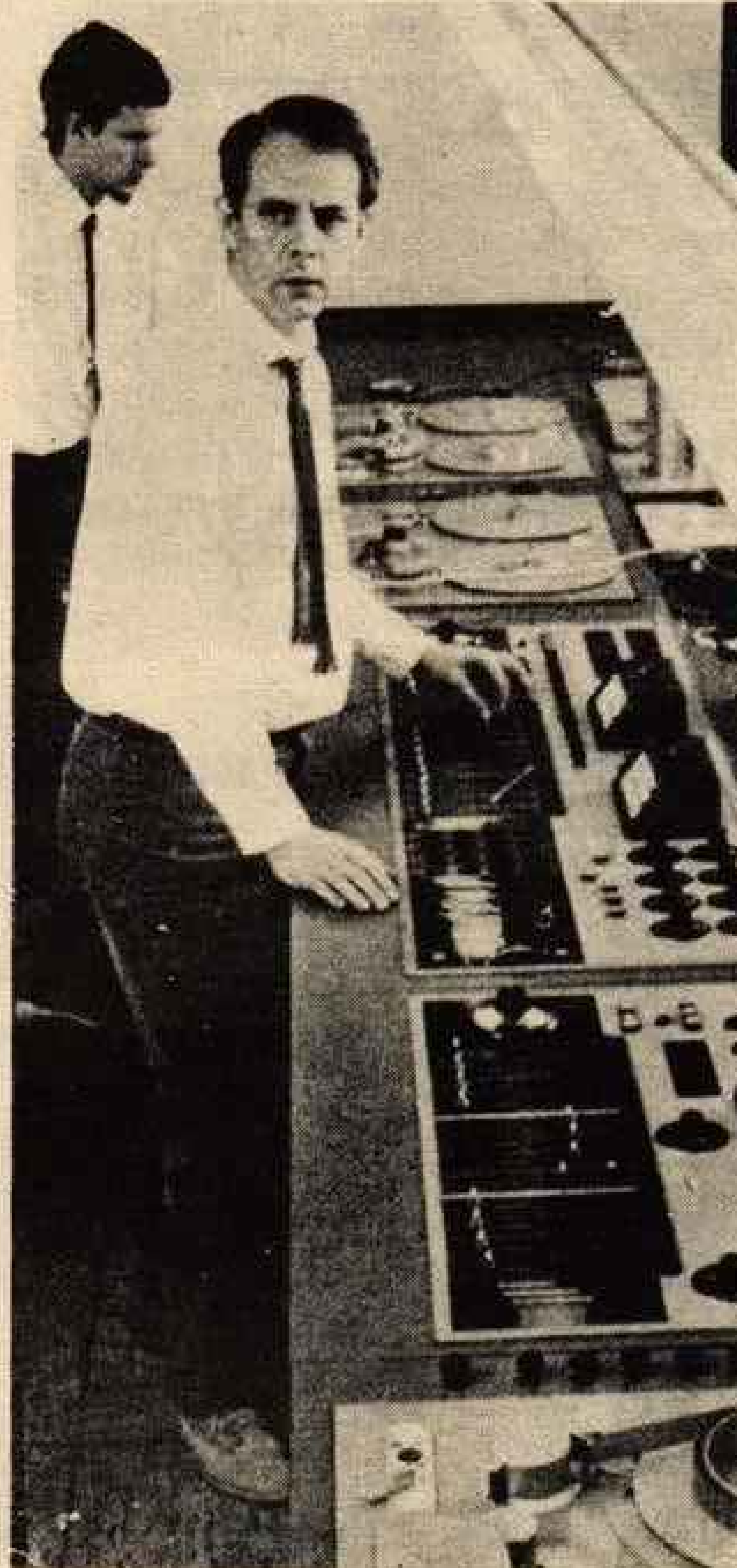
tanıttığı için de zılgıt yiyerek Radyodan uzaklaştırılmıştı. O zamanlar daha lise öğrencisiydi. Mâceraya atıldı, Amerika'ya gitti, İspanya'ya geçti, Brüksel'e uğradı, Paris ve Frankfurt'ta kendini resim ve müzik çalışmalarına kaptırdı. Kendisine sorarsanız, bu ülkelerde **«tam bir bohem hayatı»** sürmüştür. Almanya'nın Sesi Radyosu personel dairesine kendi el yazısıyla verdiği biyografisine bakılırsa, **«Amerikada ve Avrupanın çeşitli ülkelerinde yüksek iktisat, idarecilik ve siyasi ilim üzerine ihtisas yapmış»**tır. Büyük Fuat'a sorulursa, bu ihtisas meselesi, «hadi canım sen de..» şeklinde cevaplandırılır. Kendisini tanıyanlar, «biyografisi» ve kendi anlattığı «hayat hikâyesi» ne olursa olsun; Küçük Fuat'ın, yani Fuat Tekçe'nin, gerçekten, müziğe, resme, plâstik sanatlara yetenekli, hayali geniş ve sesi son derece mikrofonik bir kimse olduğunu kabul ederler. 1953 yılından bu yana Türkiye'yi sadece iki yaz tatilinde ziyaret etmiş olmasına rağmen, Türkçeyi, arapça karşılıklarıyla birlikte, iyi bildiğini de söylerler.

Tatlı hikâyenin devamı

Büyük Fuat (Fuat Emircan) Küçük Fuat'la (Fuat Tekçe) kavga edince, küçük Fuat'ın radyoculuk hayatı biter, gazetecilik hayatı başlar. O sırada, **Alman Dalgası**'nın (Almacası: Deutsche Welle) dışında Köln şehrinde, gene türkçe yayın yapan bir başka istasyon **WDR** (Batı Alman Radyosu)'nin Türkçe servisi vardır ve türk işçileri için günde 45 dakikalık yayın yapmaktadır. Küçük Fuat (Fuat Tekçe), oraya başvurur. WDR'nin türkçe yayınından sorumlu almanlar, kendisini, **«Alman Dalgası**'ndan beri» tanımaktadırlar. Sesi mikrofoniktir, yeteneklidir ama, her ne hikmetse, **«Hayır»** derler, **«biz seni, daha önceki müracaatlarından da tanıyoruz.»** (Şu almanlar adam olmazlar, vesselâm!)

Küçük Fuat (kendisine Alman Dalgası radyosunda bu ad takılmıştır), bunun üzerine, Alman hükümetinin ve Almanya'daki Amerikan Yardım Teşkilâtı(CIAS)'nın finanse ettiği **«Internationes»** adlı propaganda örgütünde **«Gazeteci»** olur. Görevi, bu örgütün bazı yazılarını türkçeye çevirmek ve bazen de yazdığı yorumları Türkiye'de **«Zafer»** ve **«Dünya»** gibi gazetelere göndererek, imzasıyla yayınlatmaktır. Her iki gazete de kendisine beş kuruş para ödemez. (Oysa bu gazeteler, Tekçe'nin, Ren kıyısındaki evinde bulunan koleksiyona göre, 6 klasör dolusu yazısını yayınlamışlardır!) Ama her yazısı karşılığında, **«Internationes»** adlı propagan da örgütünden 120 Alman Markı para alır. Kendisine bir ara **«Internationes»** örgütünden **«Yazılarınız çok iyi; ama, acaba tirajları biraz daha yüksek gazetelerde çıkması mümkün değil mi?»** diye sorulduğunda; **«Elbet de... Ben istersem, sizin tanıdığınız Kumhuriyet'te de** (Almanlar, Cumhuriyet'e böyle derler) **yayınlatırım»** diye cevap verir ve oturup, Türkiye'deki çocukluk arkadaşlarından (Cumhuriyet Gazetesi muhabiri) Fikret Otyam'a, **«Yazılarımı Alman Sefaretinden al da, Cumhuriyet'e ilet»** diye bir mektup yazar. Me...up cevapsız ve Cumhuriyet Fuat Tekçe'siz kalır!

Fuat Tekçe, bunun üzerine, «Internationes» harcırahiyle Türkiye'ye gelir (4 mayıs 1972) ve çocukluk arkadaşı Fikret Otyam'ın evinin kapısını çalar. Otyam'ın eşi, kendisine kimbilir nasıl bir cevap verirse, Fuat Tekçe, Ankara'da kaldığı sürece, çocukluk arkadaşı Otyam'ı bir kez daha aramağa cesaret edemez!.



KÖLN RADYOSU (WDR)
İşte suçlu!

Biraz daha sabır

Otyam'ı ziyarete cesaret edemez ama, Başbakanlık Müsteşarı Zeyyat Baykara (şimdi Devlet Bakanıdır)yı arar ve kendisine, bir tomar yazıyla birlikte, son derece önemli bilgiler verir. Bu bilgiler, Tekçe'nin daktilosundan çıkan üç kopyalı bir yazı dizisidir ve yazı dizisinin birinci kopyası, (galiba 3 bin tirajlı) Dünya gazetesinde, **«Bizim Radyo»** başlığı altında tefrika edilmiştir.

«Bizim Radyo» başlıklı bu yazı dizisinde, 1964 yılındanberi Batı Almanya'nın özerk **WDR** (Köln Radyosu) tarafından finanse edilen ve yılda 2,5 milyon marka malolan **«Almanyadaki Türk İşçilerine Yapılan Özel Yayın»** ispiyon (pardon, şikâyet) edilmekte ve bu radyonun **«Komünizm propagandası»** yaptığı öne sürülmektedir.

Avrupa'da, komünizme karşı büyük allerjisi bulunan Federal Almanya'da (Komünist Partisi, Federal Almanya'da, 1956 yılında, Anayasa Mahkemesi tarafından yasaklanmıştır), WDR (Batı Alman Radyoları) gibi, en fazla dinleyiciye sahip, uluslararası bir radyonun (ki, yönetim kurulunda, Eyalet Başbakanı da görevlidir) nasıl komünizm propagandası yaptığını anlamak, ya da «keşfetmek» için, bir zamanlar bu radyodan iş isteyen yazı Sahibi Fuat Tekçe'nin mantığında biri olmak gerekir!.. Başbakanlık Müsteşarı (şimdiki Devlet Bakanı) Zeyyat Baykara, kendisi Almanya'yı daha iyi tanıdığı için, Fuat Tekçe'yi kibarca başından savar. Ama Tekçe, «Internationes» hesabına ziyaretlerini sürdürür!. Örneğin, Anadolu Ajansı Genel Müdürü Atillâ Onuk'u ziyaret eder. Fuat Tekçe yeni bir gazeteci; Atillâ Onuk ise, Rüzgârlı sokağın genç kurmak tarafından tutulan ve Anadolu Ajansı Genel Müdürlüğündeki bazı hamleleriyle (Genel Müdürken, Hacı Ali Demirel'in kızının nişan töreninde, muhabir olarak röportaj yapması gibi olaylar hariç!) sevilen.

kaytan bıyıklı bir simasıdır. Almanya'ya sık sık gidip gelir ve hattâ, Genel Müdürken, bir ara, tâyinini, «A. A. nın Bonn muhabirliği»ne imzalar!

Fırsat, bu fırsat!

Evet, Almanya'dan bir konuk, Fuat Tekçe, Ankara'da bir meslekdaşını ziyaret eder ve -tıpkı şimdiki Devlet Bakanı Zeyyat Baykara'ya olduğu gibi- meslekdaşı Atillâ Onuk'a da, bir zamanlar iş istediği Köln Radyosundan yakınır. Bu radyonun ne çeşit komünist propagandaları yaptığını, -özellikle Anadolu Ajansı'nın tarafsız haberlerini nasıl tahrif ettiğini!-, bir bir anlatır. Aylardan mayıstır. Yıl, 1972.

Anadolu Ajansı Genel Müdürü Atillâ Onuk ise, muhatabıyla bir süre Almanya mâceraları üzerine konuşur; ama onun dediklerini de kafasının bir köşesine not eder.

Günlerden birgün... Türkiye'de hükümet kurulmuştur... Ve gene o «günlerden birgün» Türkiye'de -bir gazetecinin deyimiyle- «zilli antikomünist cereyan» hız kazanmıştır. Anadolu Ajansı Genel Müdürü, fırsatı kaçırmaz; oturur, Fuat Tekçe'nin şikâyetçi olduğu Köln Radyosu'na (Yönetim kurulu başkanı, Eyalet Başbakanıdır) sert bir mektup döşenir. Ve bu mektubu da 28 Mayıs tarihli AA bültenine 4 numaralı haber olarak dikte eder.

Haber değil, ültimatom!

AA Genel Müdürü Onuk, -ertesi gün Son Havadis, Adalet ve Dünya gazetelerinde yayınlanan- haberinde der ki :

«Köln Radyosu, Türk işçilerine komünizm propagandası yapıyor.

Ankara 28 Mayıs 'AA' -Anadolu Ajansı Genel Müdürü Atilla Onuk, Avrupa'daki işçilerimize türkçe yayın yapan Köln Radyosunun, Ajans haberlerini değiştirip, tahrif etmek suretiyle komünizm propagandası yaptığını öne sürmüş, «Köln Radyosu, yayınlarında türk işçilerine memleketlerini kötü göstermek, anarşik olayları meşru imişçesine takdim etmek için, ne lâzımsa yapmaktadır» demiştir.

Bu münasebetle Köln Radyosu Türkçe yayın servisi direktörü Dr. Knich'e bir protesto mektubu gönderen Onuk, konu ile ilgili olarak şunları söylemiştir : «Batı Almanya'nın Köln (WDR) Radyosu, Avrupa'daki türk işçilerinin memleketlerinden doğru ve sür'atli haber alabilmelerini temin maksadıyla her gün on dakikalık türkçe haber yayını yapmaktadır. Ancak bu yayın saatinin, maalesef, kötüye kullanıldığını ve bazı ideolojik propagandalara âlet edildiğini üzülerek tespit etmiş bulunuyoruz.

Bilhassa bu yayın için Anadolu Ajansının telsizle Batı Almanya'ya



WDR
Tekçe'ye «Hayır!» diyen yer

verdiği haberlerin tahrif edilip, değiştirilerek işçilerimize intikal ettirildiğini haber aldık. Meselâ, Anadolu Ajansı haberlerindeki «anarşist», «eylemci», «kızıl», «komünist» kelimelerinin, sistemli olarak, «örgüt mensubu» şeklinde düzeltildiği veya bizim haberlerimiz arasına, zaman zaman, kaynağı belli olmayan malzemelerin karıştırıldığı yaptığımız tespitlerden anlaşılmaktadır.

Son olarak 30-40 kişilik bir solcu grubun Frankfurt'taki Türk Hava Yolları binasına vaki tecavüzlerini, bu radyo, türk işçilerine mal etmiş ve haberi «türk işçileri Frankfurt'taki Türk Hava Yolları binasını taşladılar» şeklinde vermiştir. Oysaki Anadolu Ajansı, Frankfurt'ta olan bu hadiseyi dahi, oradaki özel muhabirinden alarak, Köln Radyosuna iletmiş ve tecavüzün küçük bir solcu grup tarafından yapıldığını bilhassa duyurmuştur.

Onuk mektubunda, Anadolu Ajansının patenti altında bulunan haberler üzerinde Köln Radyosunun değişiklik yapma hakkı olmadığına işaret etmiş, türk efkârı umumiyesinde teessürle karşılanan ve oradaki türk işçilerinin millî hislerini de rencide eden bu duruma bir an evvel müdahale edilerek son verilmesini istemiştir.»

«Değişik yönlerden..»

Bu, (AA) bülteninin 4 numaralı haberidir. 5 numaralı haber ise **«Türkiye'de Hava Durumu»** başlığını taşımakta ve son cümlesi **«rüzgârların değişik yönlerden yer yer kuvvetlice eseceğini»** bildirmektedir.

O gün Türkiye'deki rüzgârların yanısıra Köln Radyosuna karşı kuvvetlice esen Anadolu Ajansı Genel Müdürü, daha birkaç yıl önce, gene aynı radyonun yetkilileriyle konuşurken şöyle demektedir :

«Kendilerine çok teşekkür ederiz. Bize, Avrupa'ya ulaşmamızı sağlayan bir verici sağladılar. Biz de bu verici sayesinde fransızca ve türkçe olarak Avrupa radyo ve ajanslarına seslenebiliyoruz. Ancak, telsiz vericilerimizin klavyeleri birbirine uymuyor. Acaba bu aksaklığı önleyici bir espas cihazını da teknik yardım fonundan sağlayabilir miyiz?»

Tercüman, Anadolu Ajansının yetenekli Genel Müdürü tarafından Köln Radyosu (WDR) yöneticilerine iletilen bu dileği almancaya çevirdiği zaman, şu cevabı alır :

«Biz kendilerine 6 milyon liralık bir telsiz-teleks vericisini hediye ettik. Bahsettikleri âlet, 20 marklık bir şeydir ve piyasada bulunur. Acaba kendileri alsalar bir mahzur teşkil eder mi?»

Atilla Onuk, cevabın tercümesi karşısında o zaman ne demiştir, orası pek hatırlarda değildir ama; o zamanki muhatabının (bugünkü muhatabıdır) son olaydan sonra verdiği cevabın ilk cümlesi şudur :

«Biz, buradaki türk işçilerine yapılan yayınların sorumlusu almanlar olarak, komünizmin ne olduğunu çok iyi biliriz. Her birimizin beş yılı Sovyet esir kamplarında geçmiştir. Ancak biz gazeteciliği ve haber ajansçılığını da çok iyi biliriz. Çünkü bizim önümüze her gün, her saat ve her dakika, dünyanın her bir köşesinden dört bir ajansın bültenleri gelir... Hem de bizim hibe ettiğimiz telsiz ve tekslerle değil!»

DÖRDÜNCÜ KUVVET DENEN B

Bâbıâli'de bir kongre

Bir zamanlar, Osmanlı İmparatorluğunun yönetim merkezi olarak ün yapmış olan **«Bâb-ı âli,»** bu niteliğini yitireli yarım yüzyıldan fazla zaman geçmiş bulunuyor. Ama, ,Türk Basının merkezi olarak, **«Bâbıâli»**, hâlâ eskisi kadar ünlüdür. Bir zamanlar, **«Bâb-ı âli'ye adım atmak»**, devlette görev almak anlamı taşırdı; şimdi, gazetecilik mesleğine girmek sayılıyor.

Bâb-ı âli'den nice devlet adamları ve gazeteciler, yazarlar gelip geçti; **Bâb-ı âli**'de nice hükümetler kurulup çöktü, nice gazeteler çıkarılıp batırıldı.

Bâbıâli'de **«Basın Sarayı»** olarak bilnen İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'ne ait binanın (ki son zamanlarda ek bir inşaatla genişletilen yapının birinci katında İstanbul Gazeteciler Cemiyeti, ikinci katında Türkiye Gazeteciler Sendikası, üçüncü katında da Basın İlân Kurumu Genel Merkezi bulunmaktadır). Türkiye Gazeteciler Sendikası'na ait ikinci katındaki salonda geçtiğimiz hafta bir kongre yapıldı.

Hazırlıkları bir süreden beri devam eden ve birkaç kere de ertelenmiş olan kongre, **Türkiye Gazeteciler Sendikası**'nın, basın teknisyenleri ile birleşebilmesini sağlamak amacıyla tüzük değişikliği yapılması için toplanmıştı. Kongre gündeminin en önemli maddesi gerçi **«tüzük değişikliği»** idi ama, basının öylesine sorunları vardı ki, çalışan gazetecilerin bu en büyük örgütünün kongresinde bu sorunların da dile getirilmesi kadar olağan başka birşey düşünülemezdi.

Gazeteciler, bir kere, yeterince sosyal güvenliğe sahip olamamaktan yakınıyorlardı. Bu, Türkiye'nin koşulları içinde ortaya çıkan bir sorundu. Ayrıca demokratik rejimi benimsemiş bütün ülkeler basının ortak sorunları da vardı.

Basın özgürlüğü sorunu

«Kitle haberleşme aracı» olarak tanımlanan Basının, yüzbinler ve giderek milyonlarla ölçülen tirajlara ulaşması, onu, **«kamuoyunu oluşturan en etkili silah»** hâline getirmiş; siyasal çevrelerden iş çevrelerine kadar herkes, bu silâha sahip olmanın, ya da onu kontrol etmenin önemini hergün biraz daha fazla anlamağa başlamıştı.

Bu durum, gazete reklâmcılığının gelişmesiyle büsbütün ağırlık kazanmış, **«basın özgürlüğü»** konusunun yeniden ve bir başka açıdan tartışılmasına yol açmıştı. Bugün başta Uluslararası Basın Enstitüsü ve Uluslararası Gazeteciler Sendikaları Federasyonu olmak üzere, birçok basın kuruluşunnu üzerinde durduğu konulardan birincisi, **«ajanscılık ve ilâncılığın basın özgürlüğünü zedeleyip zedelemediği»** konusu olmaktadır.

Ajansların, gazeteleri, ayni kaynaktan alınan haberleri kullanmak zorunda bıraktıkları, bunun sonucunda da, bir ülkenin gazete okurlarının, bir ya da birkaç ajans sahibi veya yöneticisinin kontrolünden geçen haberleri okuyabildikleri öne sürülmektedir. Bu durumun **«kamuoyunun haber alma hakkını ortadan kaldırdığı ve halkın doğruyu öğrenmesini engellediği»** iddiası

aldatılmakta olan ulus...

Halk, birçok gazete bulunduğuna inanabilir, ,fakat gerçekte bir tek gazete vardır.

Bu gazete, Paris'te Jean-Jacques Rousseau caddesinde bir büroda, eski bankacı, Gazette de France'ın eski sahiplerinden, abluka zamanında Napoleon tarafından verilmiş imtiyazları işleten bir müessesenin eski ortağı M. Havas tarafından yönetilmektedir. M. Havas, çok hükümet görmüştür; iş önünde saygıyla eğilir, ilkelere de pek az hayranlık duyduğunu saklamaz; bu sayede bütün idarelere ayni sadakatle hizmet edebilmiştir. O, kişiler değişse bile, fikrin asla değişmediğini, halka verilecek yönün hep ayni olduğunu bilir.

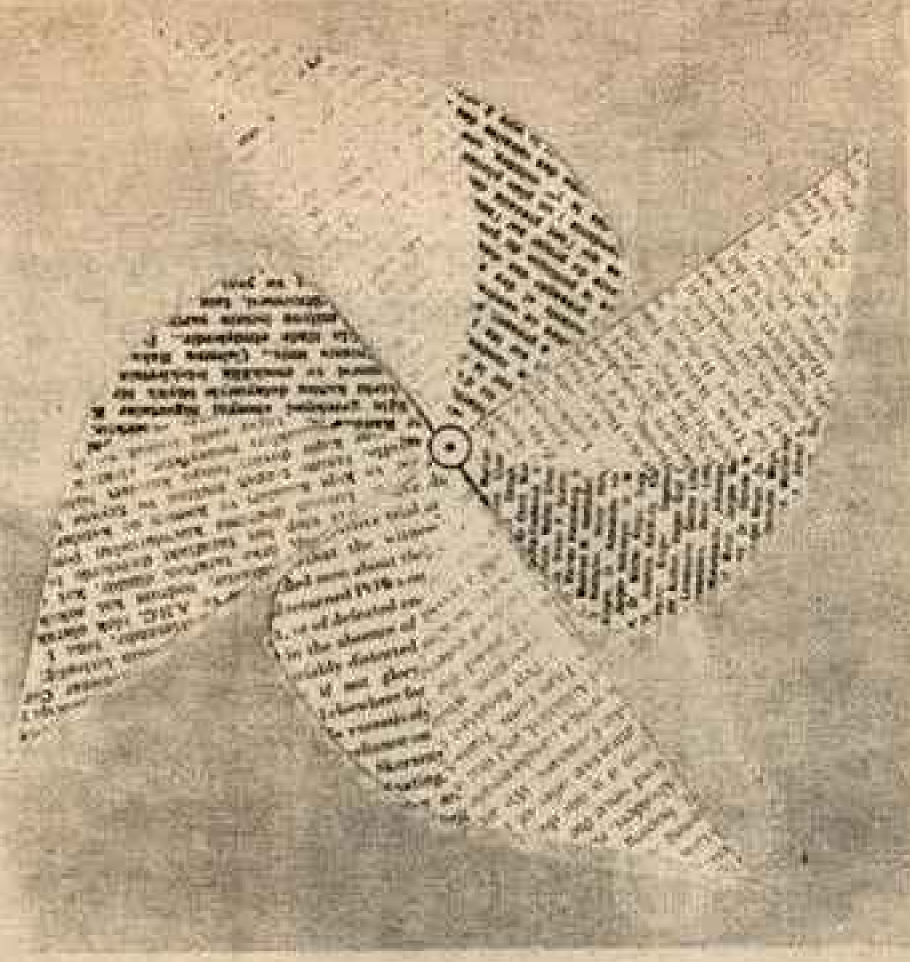
M. Havas'ın bir ajansı vardır; bunun içyüzünü açığa vurmak ne bakanların, ne muhalif gazetelerin, kısacası ne de hiç kimsenin işine gelir.

M. Havas, dünyanın her yanı ile haberleşir, yeryüzündeki her ülkede çıkan her gazeteyi önce o alır. Jean-Jacques Rousseau caddesinde, postane binasının karşısında oturması da bir dakika bile kaybetmemek içindir.

ZAVALLI BENZERLİĞİN NEDENİ

Mösyo Havas'ın haber toplamak uğrunda fazlasıyla para harcadığını gören bütün Paris gazeteleri şimdi tasarruf etmek için, ayni masrafları kendi başlarına yapmaktan vazgeçtiler; eskiden olduğu gibi, yabancı gazeteleri tercüme ettirmek, bunun için de adamlar çalıştırmak yükünden kurtulan bütün gazeteler, günün belli saatlerinde dış haberleri elde etmek için M. Havas'a ayda belli bir para veriyorlar. Böylece gazeteler,

ASIN



tartışılagelmektedir.

Bunun yanısıra, bir başka tartışma konusu da şudur: Gazetelerin, mali bakımdan, yaşıyabilmek için ilân ve reklâm gelirine muhtaç bulunmaları, onları, reklâm sahiplerinin -ki bunlar genellikle büyük iş çevreleri olmaktadır-, diledikleri yönde yayın yapmak zorunda bırakmakta; bu yüzden gazeteler, halka, bütün gerçekleri değil, sadece reklâm sahibi çevreleri kızdırmıyacak haberleri verebilmektedirler. Bu da, basın özgürlüğünün, «satın alma» yoluyla kısıtlanması anlamını taşımaktadır.

Önümüzdeki Eylül ayında İstanbul'da yıllık kongresini yapacak olan Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (FIJ) da bu tartışmalara katılmakta, basın özgürlüğünün korunması için çeşitli önerilerde bulunmaktadır.

Havas adlı bir fransız

Konu, aslında, gazetecilik tarihi kadar eskidir. Daha 1840 yılında, ünlü fransız yazar **Honoré de Balzac**, ilân baskısı ve haber tekelciliğinin tehlikesine değinen bir yazı yazmıştı. Balzac, bu yazısında, **Havas Ajansı'nın**, gazeteleri nasıl kontrol ettiğini belirtiyor ve, Fransız ulusunu kastederek, şöyle diyordu: **«Kendini dünyadakilerin en zekisi sayan ulus, ayni zamanda, en kaba şekilde aldatılmakta olan ulustur da...»**

Gazeteler üzerindeki ilân baskısının ilk açık örneğini, Balzac'ın yazısında sözü edilen **Havas Ajansı** vermiştir.

Adı sonradan dünya basın tarihine geçecek olan **Havas** adlı fransız, 1835 yılında **«yabancı gazetelerden tercümeler bürosu»** kurmayı düşünmüştü. Gazeteler gibi, bankaların çoğu da onu müşterisiydi. İşi ilerleterek, 1839 yılında, Paris-Brüksel-Londra arasında büyük bir haber servisi kurdu. Haberleşmede, posta güvercinlerinden yararlanıyordu. Bu suretle, İngiltere'den on, Brüksel'den de dört saatte haber alabiliyordu. 1850'den itibaren dünyanın her başkentinde bir muhabiri bulunuyordu. Telgrafın icadından sonra, güvercin kullanmaktan vazgeçti.

Havas, 1860 yılına doğru, dâhiyane birşey düşündü. Vereceği haberlere karşı, kendisine, istediği ilânları koymak üzere bir ilân köşesi ayırmalarını gazetelere teklif etti. Bunun yanısıra, ticarethanelerin ilânlarını dağıtan birkaç reklâm ajansıyla da işbirliğine girişti. Ajanslar aracılığıyla, ticarethanelerden aldığı ilânları, gazetelerde kendisine ayrılmış ilân yerlerine koyuyordu. Havas'ın, yayınladığı ilân karşılığı ticarethanelerden aldığı para, gazetelerden haber satışı aldığı paranın bir-kaç katıydı.

Haber ve ilân kontrolü

Havas'ın mirascıları, bu kârlı yolu, son derece olgunlaştırarak genişlettiler. Gazetelerin çoğuna, haberleri, metal bir klişede sayfa hâline getirilmiş olarak gönderiyor, sayfada da kendi ilân yerlerine yayınladıkları ilânı koymuş bulunuyorlardı. Sayfalar hazır gönderildiği için, gazete istese de başka bir

---

yazan:

Honore de Balzac



rkına bile varmadan, Başbakanın yayınlanmasına izin verdiği haberleri yorlar. Eğer 20 gazete varsa, her biri de ortalama 200 frank veriyorsa, Havas onlardan ayda 4 bin frank alıyor demektir. Tabii, 6 bin frank da ıkümetten...

Şimdi bütün gazetelerde yayınlanan dış haberlerdeki o zavallı benzeşenin nedenini anladınız mı?

ERÇEKTE TEK GAZETE VAR

Artık her gazete, basının Maitre Jacques'i (x) olan M. Havas'ın gönderdiği haberi beyaza, yeşile, kırmızıya ya da maviye boyar durur. ı bakımdan, aslında sadece M. Havas'ın hazırladığı bir tek gazete var-r.

Paris gazetelerinin velinimeti olan M. Havas, ayni zamanda taşra gazelelerinin de velinimetidir. Böylece, Paris'te nasıl bir tek gazete varsa, şrada da tek bir gazete vardır. Ve bu tek gazeteyi çıkaran M. Havas da ıkümetlerin emrinde, hükümetlerin sözcüsüdür.

İşte, gazetecilik denen muazzam makine...

Gözleri bağlı, yaşlı atın bostan dolabını çevirmesi kadar basit.

Kendini dünyadakilerin en zekisi sayan ulus, ayni zamanda, en kaba r şekilde aldatılmakta olan ulustur da...

) Maitre Jacques, Molière'in ünlü Cimri oyununun kahramanı Harpagon'un hem aşçısı, hem de arabacısı olan kişidir.

EN BÜYÜK KÖTÜLÜK



«Fransa'ya en büyük kötülüğü yapanlar, 'doğruluğu şüphe götürür' veya 'sadece işlerine gelen' haberleri yayanlardı...»

Bu cümle, bundan 30 yıl öncesinin tarihini taşımaktadır ve bir Fransız gazetecisine aittir.

Böylesine bir davranış, sadece Fransa'da değil, dünyanın demokrasiyi kabul etmiş her yerinde, o ülke için en büyük kötülüktür.

Fransa'da, «doğruluğu şüphe götürür» veya «işine gelen» haberleri yayınlatan, basını haber ve ilân baskısı ile kontrolüne almış bir ajanstı.

Aradan geçen 30 yıl içinde basına istenilen haberleri yayınlatıp, işe gelmeyen haberleri ise çöp sepetine attırmak yöntemi, geçerliğini kaybetmek bir yana, daha da etkili bir biçimde sürdürüldü.

Çağımızda, basını istenilen kalıba sokma teşebbüsünün öncülüğünü iş çevreleri yapmaktadır. Bunun için ellerinde çok da etkili bir silâh vardır: ilân ve reklâmlar. İş adamları, kendi aralarında özel toplantılar yapıp, hoşlarına gitmeyen yazılara yer veren gazeteler için kara listeler düzenlerler. Kara listeye giren gazete için özel teşebbüsten ilân almak artık hayaldir. Tiraj gazeteleri, salt satış gelirleri veya resmi ilânlarla giderlerini karşılamak olanağından yoksun oldukları için, iki yoldan birini seçmek zorundadırlar: ya boyun eğip, özel teşebbüsün hoşuna gitmeyen yazarları kapı dışarı edecek, halka gerçekleri duyurmak yerine, işe geleni yazacak; ya da ilânsızlık yüzünden kapanıp gidecektir.

Bütün bunlar kamuoyundan gizlenerek yapıldığı için de halk, basın özgürlüğünün alabildiğine varolduğunu ve gazetelerin herşeyi yazdıklarını sanacaktır.

ilân koyamıyordu. Bu yüzden, gazetelerde ilân yayınlatmak isteyen ticarethaneler için yapılabilecek tek şey kalıyordu: Havas Ajansı'na başvurmak.

Havas Ajansı, yavaş yavaş, Fransa'nın başlıca kentlerinde ve diğer ülkelerde de şubeler açtı; bütün büyük ilân şirketleriyle anlaşmalar yaptı; sayıları gittikçe artmakta olan haber ajanslarıyla (**İngiltere'de Reuter, Almanya'da Wolff, İtalya'da Stefani, Belçika'da Belga İspanya'da Fabra, Romanya'da Rador, Rusya'da Tass, Birleşik Amerika'da Associated Press**) haber alışverişinde bulunmak için kontratlar imzaladı.

Doğal olarak, her Fransız hükümeti, Havas Ajansı'nın haberlerini kontrol etmeyi çıkarlarına uygun görüyordu. Bunun için, Havas Ajansı'na ödenen paralar gittikçe artıyordu. Bu miktar, zamanla 30 milyona kadar yükselecektir.

Havas, ayrıca, yabancı hükümetlerin, yabancı ülkelerin büyük firmalarının, malî kuruluşların da ilânlarını dağıtıyordu. Hattâ Fransız devleti bile, gerektiğinde, çıkardığı tahviller ve ulusal ürünlerin propogandasını yapmak üzere ona başvurmak zorunda kalmaktaydı.

Rakipsiz Bir Ajans

Fransız basınının en büyük gazetelerini iki yolla, hem haber, hem de ilân dağıtımıyla elinde tutan Havas, ayni zamanda bu gazetelerin sermayesiyle de doğrudan doğruya veya dolayısiyle ilgiliydi. Hiçbir rakip haber ajansının elinde, onunla rekabet edebilecek olanaklar yoktu; bu yüzden de dev, onları birer birer yutmaktaydı. Sadece iki ajans onun gölgesinde yaşamayı başarabildi: **Radyo Ajansı ile Fournier Ajansı.** Fakat onlar da tamamen ikinci plânda kalmakla tutunabiliyorlardı. Haberleri gazetelere verirken en seri araçları sadece Havas Ajansı kullanabilirdi.

Yabancı ajanslar, haberlerini Fransız gazetelerine satmak için çekine çekine harekete geçiyorlardı ama, bu çaba, çoğu zaman hiçbir sonuç vermiyor, başarılı olsa bile, çok kısa bir zaman sürüyordu.

Basının durumu, genellikle sadece mesleki kuruluşların toplantılarında, ya da akademik düzeyde tartışıldığı için kamuoyuna öyle kolay kolay aksetmez. Zaten, bu durumu kamuoyuna duyurmak olanağına sahip bulunanlar da daima susmayı tercih ederler. Bu soruna el atan yazarlardan biri, Fransız gazetecisi Pierre Lazareff, Havas Ajansı'nın tutumu hakkında şunları yazmıştı:

«Zaman zaman, Hükümetten milyonlar alan ve yabancı ülkelerde resmen Fransız propogandası yapmakla görevlendirilmiş olan Havas Ajansı'nın, kendisine ilân veren bazı müesseselerin isteğiyle hükümetlerin teşebbüslerini doğrudan doğruya baltalamaya kalkıştığı bile görüldü. Üstelik Havas, işine geldiğinde, rejime muhalefet eden gazetelere türlü yollardan para yardımında da bulunuyordu.

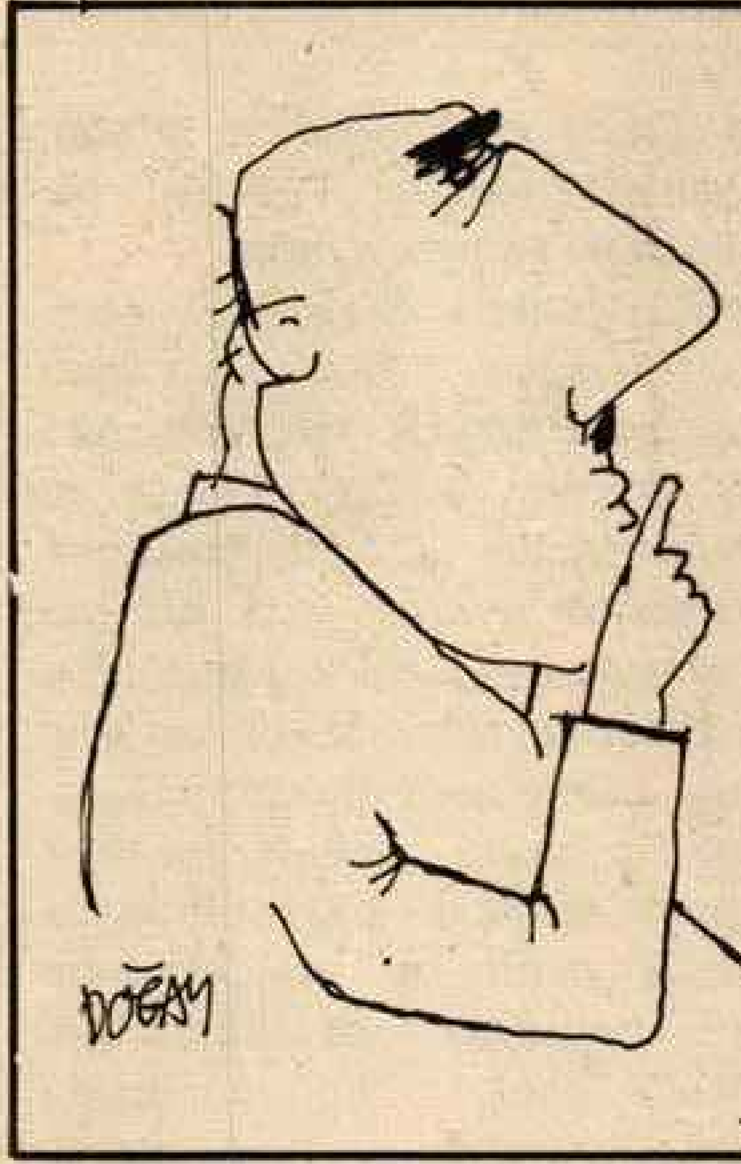
Havas Ajansı'nın küçücük bir haberi, borsayı altüst etmek, parlamentoyu, bir hükümetin düşmesine yol açacak şekilde karıştırmak, hattâ bir kargaşalık, bir savaş çıkarmak için yeter olabilirdi. Bu durumda kim Havas'a hücum eder, kim kötülüklerini ortaya koyabilirdi? Fransız kamuoyunun dikkatini başka yerlere çeken, sorunlara eğilmesini önleyen nedenlerin en korkunçlarından biri Havas Ajansı oldu. Havas, doğruluğu şüphe götürür haberleri, ya da sadece işine gelen haberleri kamuoyuna sunmasıyla, Fransa'ya en büyük kötülükleri yaptı.»

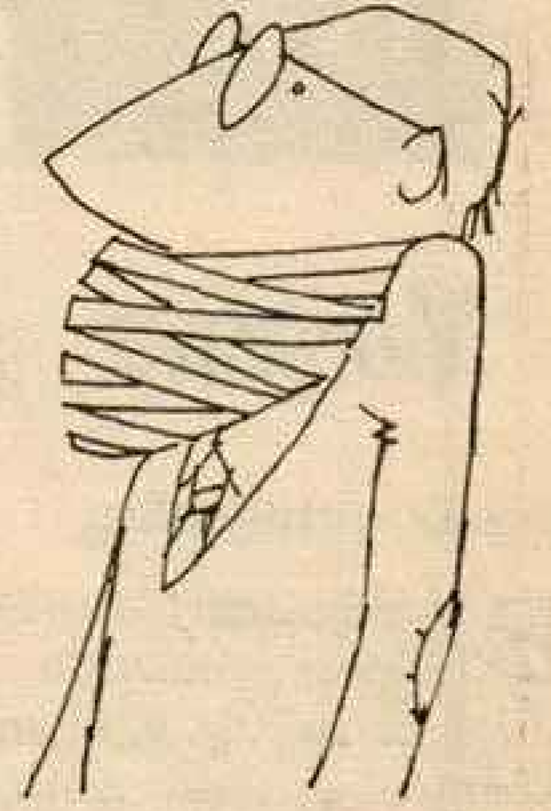
«Sus payı»nın tarihçesi

Fransa'da ikinci Cihan savaşından sonra yapılan açıklamalar, Fransız basınının, iki savaş arası dö

nemde içinde bulunduğu durumu ortaya koymuştu. Bu çeşit açıklamalardan biri de 1920'lerin ünlü **Quotidien** gazetesiyle ilgilidir. Bu gazete, **«halkı özgür ve temiz bir gazeteye kavuşturmak»** iddiasiyle ortaya çıkan bir gazetecinin öncülüğünde kurulmuştu. Kimse yazmağa cesaret edemediği için, nasıl aldatıldığının farkında olmayan fransız okurlar, temiz bir gazetenin ihtiyacını duyuyorlardı. Gazete, okurlarının malı olacağını ilân edince, 60 bin kişi, gazetenin hisse senetlerini kapıştı. Bunların çoğunluğunu profesörler, öğretmenler, ufak tacirler teşkil ediyordu; aralarında işçiler ve köylüler de vardı.

Ne var ki, gazete çıkışından itibaren, başta Havas Ajansı olmak üzere, iş çevrelerinin, sanayicilerin, büyük tacirlerin boykotuna uğradı. Bunlar, kendi dalaverelerine set çekme iddiasiyle ortaya çıkan gazeteye ilân vermiyorlardı. Tirajının çok yüksek olmasına rağmen, sadece satış geliri gazetenin giderlerini karşılamağa yetmediği için, sermaye günden güne eksilmeğe başladı. Gazetenin idare meclisi, mali durumu incelemek amacıyla 31 ekim 1924'te, üyelerinin tamamının katıldığı bir toplantı yaptı. Toplantıda, gazetenin yayın müdürü Hendi Dumay, fazla önem vermiyormuş gibi bir davranış içinde, **«Son günlerde»** dedi,**«bazı önemli kömür, sigorta, dokuma, petrol, şimendifer gruplarından yardım teklifleri aldım. Bunlar bize, yılda, en az bir milyonluk gelir sağlayacak. Yapacakları yardımlara karşı, sanayi kurumları, gazetemizin, kendilerine açacağı muhtemel saldırılarda biraz hafif davranmasından başka hiçbir şey istememektedirler.»**





Bu konuşma üzerine salon birdenbire altüst oldu. Gazetenin idare meclisini meydana getiren ve halka samimi olarak iyi, temiz bir gazete vermek isteğiyle bu işe girmiş olan kişiler **«Fransız gazetelerinin, bazı müesseseler ve sanayicilerden, suçlu bir susma karşılığı para almalarının uğursuz bir âdet olduğunu»** söylediler.

1924'ten bu yana yarım yüzyıla yakın zamandanberi, basının sanayicilerden, ticari kuruluşlardan, «suçlu bir susma karşılığı»- kazanç sağlaması, gerçekten, **«uğursuz bir âdet»** hâlinde, geçerli bir yöntem olarak uygulanmaktadır.

Basın susacak; örneğin, vergi kaçakçılıklarını yazamıyacak; yurt dışına **«patent hakkı»** adıyla, **«kâr transferi»** adıyla nasıl döviz kaçırıldığını yazamıyacak; montaj sanayiinin durumunu yazamıyacak ve bu **«suçlu susma»**nın karşılığını, sayfalar dolusu ilânın bedeli olarak kasasına indirecek; sonra da okurun karşısına, gerçekleri yazıyormuş edası ile çıkacak... Ve okur da, gazetelerde herşeyi okuyabildiğini, gerçekleri öğrenebildiğini sanacak.

Bu sorun çözülmelidir

İşte bu durum, gazeteciligi halka **mutlaka gerçekleri duyurmak»** sayan gazetecileri rahatsız etmekte, **«görevlerini tam olarak yapamadıkları»** duygusu içinde, huzursuz kılmaktadır.

Uluslararası basın kuruluşlarının da sorun'un üzerinde önemle duruşunun başlıca nedeni, özellikle demokratik ülkelerde, **«halkın doğruyu öğrenme hakkı»**nın rejimin selâmetle işlemesini sağlayacak kutsal bir hak sayılmasından ileri gelmektedir. Demokratik rejimde, gerçekleri öğrenemeyen halkın, tercihini doğruya değil, kendisine en fazla yalan söyleyene yapacağı görüşünden hareket eden bu kuruluşlar, demokratik rejimin tam olarak işleyebilmesi için basının siyasal bakımdan olduğu kadar, ekonomik bakımdan da özgür olması gereği üzerinde durmakta, bunu sağlama görevinin devlete düştüğünü belirtmektedirler.

Bu konudaki tartışma ve uluslararası basın kuruluşlarının çabaları, basın özgürlüğü yolunda yeni ve önemli adımlar atılmasını sağlayabilecek midir? Bu soruya **«evet»** cevabının verilebilmesi, demokrasiler için büyük önem taşıyor...

MAHMUT T. ÖNGÖREN

TOPLUM

DÜNYA

Moskova

Zirvede buluşanlar

Birleşik Amerika ve Sovyetlerin nükleer silahlarda yapılacak sınırlandırmalarla ilgili antlaşmanın kapsamı konusunda görüş birliğine varmaları, **Moskova zirvesinin** büyük başarısı oldu.

İmzaya sunulacak antlaşmanın kapsamında, savunma veya saldırı amacıyla kullanılan füzelerin, kıtalararası füze merkezleri yapımının ve bazı nükleer silâhların çoğaltılmasının yasaklanması konuları bulunmaktadır. Bu arada, nükleer silâhlarla donatılmış denizaltıların yapımı da durdurulacaktır.

26 mayısta yapılan bu açıklama, iki tarafta da olumlu karşılandı. Amerikalı yetkililer, bu antlaşmayla, nükleer çağda ilk kez böylesine bir uzlaşmaya gidildiğini; bundan sonra alınacak tedbirlerle üçüncü bir dünya savaşı çıkması ihtimalinin tamamen önlenebileceğini ifade ettiler. Sovyet yetkilileri ise, Amerika ile bir de ticaret anlaşması imzalama umudunda olduklarını, bu alanda çalışmaların sürdüğünü bildirdiler.

Bir batılı diplomata göre, **«Nükleer silâhların sınırlandırılması antlaşması dışındaki anlaşmalar için Nixon'un Moskova'ya gelmesine lüzum yoktu. Ancak nükleer silâhlarla ilgili antlaşma, Başkanın gezisini değerlendirdi».**

Bayan Nixon'ın programı

Nixon'un 22 mayısta başlayan Sovyetler gezisi Moskova, Leningrad, Moskova, Kiev, Moskova şehirlerinde dokuz gün sürdü ve Nixon, 30 mayıs salı sabahı, Türkiye saatiyle 10.45'de Tahran'a uçtu.

Bayan Patricia Nixon da epey yoruldu: İngilizce öğretim yapan bir ortaokulu ziyaret etti, metroda dolaştı, Kremlin'de Bn. Brejnev ve **Bn. Podgorni** ile çay içti, Moskova Üniversitesini ziyaret etti, bir büyük mağazadan alış-veriş yaptı, Moskova sirkini seyretti, Moskova bale okulunda incelemede bulundu, Moskova'da bir moda evinde şerefine düzenlenen defileyi hayranlıkla izledi, Moskova'nın bir mahallesinde bulunan Çremuski saat fabrikasında saatlere baktı. Tabii bu arada da, eşiyle, şerefine verilen yemeklerde bulundu. Kremlin'i, kiliseleri, sarayları, hazine odasını gezdi; Moskova'dan hareketten önce de, **«Her alanda öncülük eden kişiler evi»**ni dolaştı



NİXON
Kremlin'de bir amerikalı



BREJNEV
Konumuz: kirlenme!



WILLIAM ROGERS
Zirvede tıbbi işbirliği

Kirlenmeye karşı ortak mücadele

Görüşmelerin ilk günü, 23 mayısta imzalanan, **her türlü çevre kirlenmesine karşı ortak mücadele ve tıbbî işbirliği»** anlaşmaları, dünya kamuoyunda son derece olumlu karşılandı. Siyasal görüşmeler ise, görüşme usulü, nükleer silâhların sınırlandırılması, Vietnam, Ortadoğu ve Avrupa gibi uluslararası konularda yoğunlaştı. Gezinin bu bakımdan yararlı sonuçları olup olmadığını görmek için biraz beklemek gerekiyor.

Çevre kirlenmesine karşı mücadele şu tedbirlerle olacak: karşılıklı uzman ve bilim adamı değişimi, konferans, sempozyum ve çeşitli toplantılar düzenlenmesi ortak programlar tesbiti ve birlikte geliştirilmesi... Bu maksatlarla kurulan karma komite, yılda iki defa toplanacak. Anlaşma beş yıl için geçerli; sürenin bitiminden altı ay önce taraflardan biri feshetmezse, beş yıl daha yürürlükte kalacak.

Anlaşmayı bizzat **Başkan Nixon** ve **Podgorni** imzaladılar.

Tıbbi işbirliği anlaşması, ABD Dışişleri Bakanı **William Rogers** ile Sovyet Sağlık Bakanı **Boris Petrovski** tarafından imzalandı. Bu anlaşma, iki ülke arasında 11 nisan 1972'de imzalanan **Kültür anlaşması**nın devamı sayılıyor. Ortak araştırmaları koordine etmek için bir **Karma Komite** kurulması düşünülüyor. Komite, ortak programları gerçekleştirecek. İlk elde, kalp, kanser ve çevre kirlenmesinin yol açtığı hastalıklar incelenecek. Bu maksatla uzmanlar ve heyetler gidip gelecek, kollokyum ve konferanslar düzenlenecek, karşılıklı bilgi alışverişi ve iki ülkenin buluşu âlet ve malzeme, uzmanlarca birbirlerine tanıtılacak.

Anlaşma, ilâç değişimini de öngörüyor. Bu anlaşma da beş yıl süreli. Sürenin bitiminden altı ay önce taraflardan birinin feshetmemesi halinde beş yıl daha geçerli.

Yugoslavya

80 yaş pastası

25 mayıs perşembe günü, Devlet Başkanı Mareşal **Josip Broz Tito**'nun sekseninci doğum günü ülkede büyük törenlerle kutlandı. Federal Parlamento, ikinci kez, en yüksek **«ulusal pâye»** olan **«Halk**

kahramanı Nişanı»nı Tito'ya verirken, sosyal ve siyasal örgütler de kendisine **«Yugoslavya halk ve milliyetlerinin saygısı»**nı sundular.

Oldukça ilginç, bir ses de Moskova'dan geldi. Tito'ya, **«Faşizme karşı mücadelede üstün liyakati, Sovyetler Birliği ve Yugoslavya halkları arasındaki çok çeşitli ilişkilerle kardeşçe dostluğun güçlendirilmesine önemli katkıları, uluslararası kalkınma ve işbirliği için mücadeleye fiilen katılması ve aynı zamanda doğumunun sekseninci yıldönümü»** nedeniyle **Lenin nişanı** verildi. Bu açıklamanın yapıldığı saatlerde ise Mareşal Tito, Yugoslav televizyonunda, 1948'de Stalin'le nasıl bozuştuğunu anlatıyordu. **«Biz»** diyordu, **«sosyalist gelişimin de gerektirdiği gibi, Sovyetler Birliği ile ilişkilerimizin hak eşitliğine dayanmasını sağlamalıyız».**

Nixon - Brejnev zirvesine de dolaylı olarak değinen Tito, görüşünü şöyle açıklıyordu :

«Yugoslavya ve hiçbir bloka dahil olmayan öteki ülkeler, Washington ile Moskova'nın görüşmesini uzun süredir istemekteydi. Sovyetler ile Amerika'nın görüşmesi ve gerginliğin azalması için uzun bir süre israr ettik ve çalıştık. Ve işte sonunda o da oldu.»

Nobel barış ödülü

Tito'nun, İkinci Dünya savaşı öncesi ve sonrasındaki yakın arkadaşlarının birçoğu bugün hayatta değil. Bazıları emekliye ayrılmış, **Milovan Cilas** ve **Aleksandr Rankoviç** gibileri de görevden uzaklaştırılmışlardır. Bugün Tito, genç yöneticilerle çevrili. Birkaç orta yaşlı, istisna teşkil ediyor. **Tito'nun yerine kimin geçeceği** sorusu, bu yüzden, ortada. Ancak kendisi, günü geldiğinde, Yugoslavya'yı bir **Başkanlar Kurulu**'nun yönetmesi kararını almıştır.



TİTO
Nobel barış ödülü adayı

Lüksemburg'dan gelen bir haberde, Lüksemburg Millet Meclisi Başkanı **Pierre Gregoire**'ın, Tito'nun Nobel barış ödülüne aday gösterilmesini istediği bildiriliyor. Gregoire, önerisinde, **«Tito, İkinci Dünya Savaşından bu yana barış konusunda çaba harcayan insanların en büyüğü olabilir»** demiştir.

Gregoire, önerisinin, bir Norveç devlet adamı ile Nazizm Kurbanları derneği başkanı, bir Alman politikacısı tarafından desteklenmekte olduğunu da belirtmiştir.

Vietnam



VİETNAM'DA SAVAŞ Son imparatorluk!

Kontum'da havan topları

Nixon - Brejnev zirvesi devam ederken, Vietnam gelişmeleri de durmadı. Yeniden başlayan savaş, bugün, onuncu haftasında.

Amerikan askeri kaynakları, Kontum şehrinin kuzey kesimine giren Kuzey Vietnam tanklarının, Amerikan avcı bombardıman uçakları ve savaş helikopterleri tarafından tahrip edildiğini açıkladılar. Bu kaynaklara göre, Kuzey Vietnam'ın Kontum saldırısı durduruldu. Kuzey Vetnamlıların kullandıkları T-54 tipi 40'ar tonluk Sovyet yapısı tanklar, avcı bombardıman uçakları, güdümlü bombalarla tahrip ediliyor. Kuzey Vietnamlıların, Kontum'a karşı başlattıkları saldırı sırasında kaybettikleri tank sayısının 30'a yükseldiği bildiriliyor. Ancak, haftanın başındaki haberlerden öğrenildiğine göre, Kuzey Vietnam kuvvetleri, Kontum'a girmişlerdir ve havan toplarıyle desteklenmektedirler.

Güney ve Kuzey Vietnam'da çarpışmakta olan Amerikan pilotlarının bir süreden beri, **«güdümlü bombalar kullandıkları»** açıklandı. Bu konuda açıklamada bulunan Amerikan uzmanları, en yeni savaş malzemelerinden biri olduğunu belirttikleri bu mermilerin, normal uçak bombalarına oranla birkaç kat daha üstün olduklarını ve çok uzaktan bırakıldıkları zaman dahi, hedeflerini kolayca bulduklarını belirtiyorlar. Böylece, uçakların, uçaksavar bataryaları ve roketlerin atış alanı içine girmelerine ihtiyaç kalmadığına dikkat çekiliyor. Aynı uzmanlar, bu mermilerin isabet ihtimalinin yüzde 70 olduğunu da belirtmektedirler.

Sızan haberlere göre, güdümlü amerikan mermileri, **laser** ışınıyla işleyen bir sistemle çalışmaktadır. Bombayı atan uçağa yerleştirilen bir laser ışını vericisi, bombanın üzerinde bulunan ve bu ışınları yakalamağa yarayan bir Kameraya komuta ederek, merminin istenen hedefi bulmasını sağlamaktadır.

Amerika protesto edildi

Kuzey Vietnam Dışişleri Bakanlığı, Amerika'nın, Kuzey Vietnam'da bombardıman edilen hedeflerin sayısını artırma kararını protesto etti ve bu davranışın, ABD halkı da dahil olmak üzere, bütün dünya uluslarına bir meydan okuma anlamına geldiğini belirtti : Bu protesto, ABD Savunma Bakanlığının, bundan böyle, Kuzey Vietnam'da savaş sanayii olarak nitelendirilebilecek bütün hedeflerin bombardıman edileceğini bildirmesine karşıdır. ABD'nin açıkladığı yeni hedefler arasında, demir-çelik ve çimento fabrikaları ile kimya kompleksleri de bulunmaktadır.

Paris Konferansındaki Kuzey Vietnam delegasyonu özel danışmanı ve Kuzey Vietnam çalışanlar Partisi siyasi büro üyesi **Le Duc Tho, Paris**'teki Amerikan gazetecilerine bir çay ziyafeti verdi. Le Duc Tho, Nixon'un Moskova gezisinin **«Sovyetler, Çin ve Vietnam'ı bölmeyi hedef aldığını; bunun boşuna bir çaba ol-**

duğunu; Sovyetler, Çin ve öteki sosyalist ülkelerin Vietnam'a yardıma devam edeceklerini» söyledi. Le Duc Tho'ya göre, Vietnam sorununun tek çözüm yolu, Paris görüşmelerinde askeri ve siyasi yönden kapsayıcı bir anlaşmadan geçmektedir.

Mayınlar ve bombardımanlar konusunda ise, Kuzey Vietnamlı ünlü diplomat şöyle demiştir: **«Birkaç mayın, durumu değiştirmez. Amerikalılar mayınladıkça, biz de temizleyeceğiz. Dıştan yardım gelmeğe devam edecektir. Çok uzun bir kıyımız ve uzun sınırlarımız var; mayınlar, yabancı ülkelerle sürdürdüğümüz ilişkilere engel olamaz.»**

Rodezya

İşler yine çıkmazda

İngiltere - Rodezya ilişkileri yeniden çıkmaza girdi. Geçen 21 kasımda, Dışişleri Bakanı **Sir Alec Douglas-Home,** Salisburg hükümetiyle, eski sömürgelerinin anayasal bir yörüngeye girmesi yolunda prensip anlaşmalarına varmıştı. Ancak, bu anlaşmaların uygulanması, Londra hükümetince görevlendirilecek bir komisyonun soruşturma sonuçlarına bağlanmıştı. Komisyon, Rodezya halkının, anlaşma hükümlerini nasıl karşıladığını araştıracaktı. **Lord Pearce** başkanlığındaki komisyon, geçen hafta içinde raporunu verdi. Rapora göre, Rodezya'nın Avrupalı, Asyalı ve meti (renkli) unsurları anlaşmalara taraftar, Afrikalılarının büyük çoğunluğu ise karşıdır.

Bu şartlarda, Başbakan **Heath,** kendini anlaşmalarla bağlı saymamakta ve Rodezya üzerindeki iktisadi müeyyideleri kaldırmamaktadır. Bu müeyyidelerin etkili olup olmadığı ayrı bir konudur. Gerçekten, 1965 kasımından bu yana İngiltere, Rodezya'nın iktisadi ablukası kararına uyan ender ülkelerden biridir. Ancak, bu abluka büyük ölçüde başarılı olmamıştı. Eski sömürgenin iktisadi kalkınmasını frenlemiştir ama, **Ian Smith** hükümetini yıkamamıştır. Ian Smith, ticaret ilişkileri kuracak sayısız ülke bulmakta gecikmedi. Geçen yıl, Birleşik Amerika da, Rodezya'dan krom ithaline koyduğu ambargodan vazgeçti ve Güney Afrika ile Portekiz yöneticileri, Salisbury'deki ayrılık taraftarlarına hem gizli, hem de etkili yardımlarını hiç kesmediler.

Umut kesilmiş değil

Dışileri Bakanı Sir Alec, Rodezya bunalımına son vererek İngiliz diplomasisindeki çalışmalarını taçlandırmak umudundaydı. Şimdi de yeni bir anlaşma zemini bulmak umudundan vazgeçmiş değil. Önceki hafta Dışişleri Bakanlığı genel sekreteri **Sir Denis Greenhill,** Pearce komisyonu sonuçlarını Rodezyalı yöneticilerle görüşmek, yeni uzlaşma noktaları aramakla görevlendirildi. İngiliz Dışişleri Bakanlığı, Başbakan Smith'i etkilemenin yolunu, İngiltere'nin müttefiklerinin Rodezya'nın ablukasını daha sıkı bir dayanışma ile sürdürmesinde görüyorlar. Geçen hafta salı günü, Amerika Dışişleri Bakan yardımcısı **John Irwin**'in tepkisi, bu bakımdan, İngiliz hükümeti adına olumlu bir unsur sayılmalıdır: İrwin, dışişlerinin, krom ithalâtına tekrar ambargo konulmasından yana olduğunu açıkladı.



BAŞBAKAN HEATH
Ah şu Smith!

Asıl güçlük nereden?

Salisbury anlaşmalarının başarısızlığı, Ian Smith rejimine sempatı duyan, İngiliz muhafazakâr sağ kamuoyunda dikkate değer bir sessizlikle karşılandı. Fakat Heath hükümeti için asıl güçlük, Afrika'dan gelecege benzemektedir. Bazı müeyyidelerin hafifletilmesi yoluna gitmesinin, Afrika ülkelerinin çoğunluğunca yanlış anlaşılması kuvvetle muhtemel görülüyor. Bu ülkeler, İngiltere'nin karşı olmakta devam ettiği, Rodezya'da uygulanacak Birleşmiş Milletler müeyyidelerinin sertleştirilmesi isteğinde bulunabilirler. Tanzanya ve Zambiya gibi ilerici ülkeler, tutumlarını sertleştirmek ve Londra hükümetini bir kez daha yargılayıp, daha köklü tedbirler istemek eğilimindedirler. Bazı Afrika başkentlerinde, Ian Smith'i dize getirecek tek unsurun kuvvete başvurma olduğu kanısı hâkim. Ancak, buna kim başvuracak, henüz belli değil.

F. Almanya

Sıra, dörtlü anlaşmada..

Moskova ve Varşova antlaşmalarının onaylanmasından sonra, sıra, Berlin konusunda dörtlü anlaşmanın imzasına gelmiş bulunuyor. 3 eylül 1971'de Fransa, Birleşik Amerika, İngiltere ve Sovyetler Birliği arasında varılan dörtlü antlaşmanın Berlin'de dört Dışişleri Bakanı tarafından imzalanacağı kesin. Ancak, tarih henüz belli değil: 3 haziran, 16 haziran ve 19 haziran günleri üzerinde duruluyor.

Anlaşma, Batı Berlin'de imzalanacak. İmza tarihi ve usûlü, Nixon'un Moskova zirve görüşmelerinin de başlıca konularından biri oldu. Birleşik Amerika Dışişleri Bakanı William P. Rogers NATO toplantısı dolayısıyla Batı Almanya'ya gelmişken, anlaşmayı da bu arada imzalar görüşü yaygın.

Moskova ve Varşova antlaşmalarının onayı, iç politikada bunalımlara yol açtı. Muhalefet, Mecliste çoğunlugu kaybettiği gerekçesiyle, **Brandt**'ın çekilmesini istedi. Brandt'ın, seçimlere gidilmesinden yana olduğu söyleniyor. Hıristiyan Demokrat Partisi lideri **Rainer Barzel** de yıpranmış durumda. Hem Willy Brandt'la muhalefetin itirazlarını karşılayacak bir dışpolitika deklarasyonu imzalamış, hem de bunu partisine kabul ettirememiştir. Şu günlerde, Bonn'dan gizlice kaçıp, Fransız Riviera'sında güneşlenmekle meşgul.

TOPLUM

TÜRKİYE NOTLARI

«Selimiye mi? Bir serhat şehrinde taştan bir besmele gibi»
F. H. Dağlarca

sinan brüksel'de

O gün üç sergi daha vardı, güzel sanatlar sarayında Brüksel'de. Bir tanesi daha kalabalıktı: Hassa mimari büyük **Sinan**, bilinmiyen bir Türkiye'yi buralara taşımıştı.

Sergi sonrası bir konuşma yapılacaktı: **«Gerçeği getiren adam»** diye. Konferansı veren nâciz câriyeniz olduğu için üstelemiyorum.

Fotoğraf sergisi, **Sinan**'ı sunan, siyah beyaz üzre **Ara Güler**'indi. Bizim sakallı, çocuksu sanatkâr **Ara Güler**'indi.

Her yaştan, her baştan, her çevreden kişi koşuşmuştu **Sinan**'a. İnanılmaz ama, koşuşmuştu Belçikalılar Bakanından gazetecisine dek! Ve ertesi gün gazeteler, çarşaf çarşaf yazdılar. İki parmakcık üstün tutuyorlardı buradaki gazeteler zahir büyük Mimarı. Adana canavarından!... (**Büyükelçi Dizdaroğlu**'nun katıldığı ilk kamu gösterisiydi bu...)

— Efem, halk sansasyonel haber istiyor!

— Hoşt!

Cehaletin her kımıldayışını halkın isteği olarak göstermek saygısız bir cehalettir üstüne üstlük. Halkın istediğini gerçekten inceleyen olmuş mu?

— Efem, tiraj belirtmiyor mu?

— Ha tiraj! Lotaryacılık olmasa ben bazı tirajların tepetaklaklaşmasını seyretmek isterim!

Ara Güler'in siyah beyaz fotograflarla **Sinan**'ı sunan sergisi başka türlü güzeldi.

Şehzadebaşı camiinde ölüm bile gençti, bir kırık selvi örneği.

Süleymaniye'nin «Tok kaptanlığı», devletliliği şok etkisi yapıyordu.

Selimiye'nin resimleri öyle çarpıcı şekilde çekilmişti ki, bana Fazıl Hüsnü'nün sözlerini hatırlatıyordu: **«Bir serhat şehrinde ayakta taştan bir besmele gibi»**...

Hayran batılı sözler **Sinan**'ın eserlerini teker teker tanıyorlardı, flaşlar yanar sönerken. Dörtyüzyıl sonra, dimdik, yıpranmamış çıkıyordu Hassa Mimarı, dünyanın karşısına.

Ey cattara cuttaracılar, itibarımız itibarımız diye yolunanlar!

İtibarımız Sinan'dır. İtibarımız Fazıl Hüsnü'dür. İtibarımız Aziz Nesin'dir. İtibarımız Yaşar Kemal'dir. İtibarımız v.b.

Yoksa batan çıkan günlük şöhretlerin hepsi zafaro zifaro, tıpkı cattara cuttaraları gibi!

Nato'daki filimler

İşim düştü, NATO'ya gidip geldim. O arada bana nefis belge filimleri gösterdiler, kısmen Türkiye'yi yansıtan. Nefis...

— Ayyyyyy dedim ayyyyyy! Keşke bizim televizyonda gösterseler.

— Ayyyyyy dediler (konuşan NATO'cular)... ayyyyyy! Var televizyonun elinde.

— Ama eskiden kasıtla göstermiyorlardı Şimdi. Şimdi herhalde unutmuşlardır o filimlerin ellerinde bulunduğunu... Onun için, bunca şaheser seyrediyoruz beyaz ekranda.

— Şaheser seyretmek fena mı, Nimet Arzıkçım?

— Yoooo... Ama normal seviyede şeyler de seyretmek günah mı arada bir?

— Vaayyyy küstah, vay haddini bilmez! (Bana söyliyecekler bunları.) O ne anlarmış!

Hiddeti bırakalım da karşılıklı, şu elimizde olan NATO filimlerini azıcık gözden geçirelim.

Kâzım

Belçika'ya veda etmeden size **Kâzım**'ı anlatayım Tertemizdi **Kâzım**. Biraz büyücek bir palto giymişti, belki ağabeysinin filan küçülmüş bir paltosu olacaktı. On-onbir yaşlarındaydı.

Kapkaraydı gözleri, anadoluca.

Bilet satıyordu Belçika'da, «geri kalmışlar yararına».

Gün yağmurluydu. O yağmurdan kaçmak için yapılmış dev pasajlardan birindeydik, yürüyorduk. Bize önce çok nefis bir fransızcayla hitabetmişti, sonra çok selis bir türkçeyle,

— Abi, ben türk köylü çocuğuyum. Orda doğdum. Fransızcayı mı? Fransızlardan iyi bilirim.

Almıyacağımız bileti aldırdı bize. Cıvıl cıvıldı **Kâzım**... Pırıl pırıldı Kâzım...

Neşeliydi, gürdü, gürbüzdü. İmkân verilse, bütün Anadolu'nun karagözlü Kâzım'larının olabileceği gibiydi!

Ve de... Belçika geri kalmışları için bilet satıyordu!

İnşallah bu dergi eline geçer, pırıl pırıl, cıvıl cıvıl Kâzım!

NİMET ARZIK

TOPLUM

KADIN

Kürtaj

Avusturyalı Adalet bakanlığı danışmanı, hukuk doktoru Karl Gassel, Neues Forum dergisinin Şubat 1972 sayısında, kürtajı hukuki yönden ve çeşitli ülkelerdeki uygulaması açısından incelemekte ve kürtajın cinayet anlamı taşıyıp taşımadığını, moral ve ahlâki yönlerini tartışmakta ve bu konulardaki görüşlerini şöyle bildirmektedir:

Birkaç örnek

Çeşitli ülkelerde kürtajla ilgili kanuni düzenlemeler şöyledir:

İSVİÇRE: İsviçre Ceza yasası, 1942'den beri, annenin hayatı veya sağlığı bakımından ağır ve kalıcı tehlikelerin sözkonusu olması halinde, iki doktorun onayıyla kürtajı serbest bırakmaktadır.

FEDERAL ALMANYA: Halen tartışmaya sunulmuş yeni bir yasa tasarısına göre, gebeliğin ilk ayı süresince kürtaj serbest bırakılmaktadır. İkinci ve üçüncü ay içerisinde, yeni öngörülmekte olan bir Danışma merkezine danışıldıktan sonra, kürtaj yaptırmak mümkündür.

İNGİLTERE: 1967 tarihli Abortion Act ile gebeliğin 28'inci haftasına kadar kürtaj yaptırtmak mümkündür.

SSCB VE DOĞU BLOKU ÜLKELERİ: Sovyetler Birliğinde kürtaj ile ilgili hukuki mevzuat, 1917 yılından itibaren, giderek tam bir liberal düzenleme haline getirilmiştir. Ancak 1936'da, bazı kısıtlamalarla, kürtaj serbestisi birtakım olumsuz sağlık koşullarına bağlanmıştır.

1955'den bu yana, Doğu bloku ülkelerinin çoğu, kürtaj konusunda oldukça liberal düzenlemelere kavuşmuştur. Ancak Romanya ve Bulgaristan'da 1966 ve 1967 yıllarında, doğumlarda görülen düşmeler üzerine, bazı kısıtlamalara dönülmüştür.

Doğu Almanya'da 12 Ocak 1965 de kabul edilen yeni ceza yasasında, kürtajla ilgili hiçbir hüküm bulunmamakta, sadece sahte hekimlikle ilgili bazı yeni düzenlemeler getirilmeketdir.

ABD: 1 Haziran 1970 tarihinde yürürlüğe giren bir yasa, gebeliğin 24'üncü haftasına kadar mutlak bir kürtaj serbestisi tanımaktadır.

NORVEÇ ve **YUGOSLAVYA**'da, gebeliğin ilk üç ayı içerisinde; **DANİMARKA** ve **FİNLANDİYA**'da ilk dört ayı içerisinde; **İSVEÇ**'te ise beş ayı içerisinde kürtaja izin verilmektedir. **İTALYA**'da, sosyalist kanada mensup senatörler, kürtajın meşru bir hale getirilmesini öngören bir yasa teklifi hazırlamışlardır. **HOLANDA**'da ise, yeni kurulmuş bulunan koalisyon hükümeti, mevcut kürtaj yasağını kaldırmayı tasarlamaktadır.

Kürtaj cinayet midir?

Cinayet terimini kürtaj için kullanmak, ana rahminden alınan cenini, kapsamlı hukuki haklarla donatılmış bir insan olarak görme anlamına gelecektir. Oysa gerçekte bir cenin, ancak doğumun başgöstermesiyle (örneğin Avusturya, Federal Almanya, İsviçre, İtalya, Yunanistan, Yugoslavya, Finlandiya, Danimarka ve Brezilya hukukuna göre) insan niteliğini kazanmaktadır. Çekoslovak hukukuna göre çocuk, ana vücudundan tümüyle ayrıldıktan sonra; İngiliz hukukuna göre, göbek bağı bağlantısının kesilmesinden sonra hukuken tam diyebileceğimiz bir insan ortaya çıkmaktadır.

Konuya biyolojik açıdan bakılırsa, ceninin, ana rahminde bulunduğu sürece, bazı iddiaların aksine, bağımsız ve kendi kendini besleyebilen bir canlı varlık niteliği taşımadığı görülür. Ceninin bekası ve yaşaması, doğrudan doğruya ve mutlak olarak ana vücudunun biyolojik organizmasının canlı olarak işlemesine bağlıdır. Yani cenin, kendi başına bir canlı varlık değildir, ananın bağımsız olmayan bir parçası niteliğindedir.

Kürtajın moral yönü

Çoğulcu (plüralist) toplumlar da hiçbir yasa koyucu, büyük vatandaş kitlelerinin ahlâk anlayışlarını zorla tek bir boyut içine yerleştiremez veya tek bir ahlâk anlayışı çizgisi varmış davranışına geçemez. Oysa, öbür yandan, kanun koyucu, gerek bireyi, gerekse kamusal yapıyı, bunlara gelebilecek zararlardan da korumakla yükümlüdür.

Hıristiyanlık öğretisinin burjuva moral anlayışını biçimlendirdiği dönemler artık kapanmıştır.

Vatandaşları bir ceza tehdidiyle belli bir ahlâki anlayış çizgisi içinde tutmak isteyen görüşlerin savunucuları, devletin, böyle bir davranış biçiminde, kişilerin özel ve iç dünyalarında da son sözü söyleme gücünü kazanabileceği tehlikesini gözden uzak tutmamalıdırlar.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8'inci maddesine göre, herkes, özel hayatına saygılı davranılması konusunda hak sahibidir. Her gelişmiş insan, sosyal ortak yaşantıyı zedelemediği sürece, dilediği moral anlayışına uygun olarak özel hayatını biçimlendirme hakkına sahiptir.

Peki, moral nedir? Refah içinde yaşayan bir toplumsal, sınıfın, başkalarının sosyal yoksulluğunu doğal bir vakıa olarak görmesi, ayni zamanda bu yoksulların moral bekçiliğini yapması mıdır moral ve ya ahlâk?

Onurlu bir ceza yasasının en ivedi görevi, bir azınlığın, ceza hukuku aracılığıyla çoğunluk üzerinde sürdürdüğü egemenliği, zorbalığı kaldırmak, geriye dönük anlayışlardan kurtularak, günlük yaşantının gerçeklerine uygun hükümlere yönelmek olmalıdır.



ANA VE ÇOCUĞU: Süt ve sevgi

gözler kapanmasın
yürekler kilit olmasın
o mor tutkular
kapımızı çalmasın

haşhaştır yedikleri...

EMRAH ESER

Bir sözcük dolaşır Denizli'den Uşak'a, Afyon'dan Kütahya'ya, oradan Burdur'a ve Isparta'ya... Konya ovasında bir bozkır akşamının turuncu güzelliğini yitiren bir güzellik... Yitirilen bu güzelliği, «haşhaş üreticisi»nin dilinden vereceğiz.

Amerika'da 62 bin eroinmandan söz etmiyeceğiz ama, bebelerin karın ağrısına iyi gelen haşhaş kabuğunun, yağının, küspesinin, sapının Türk köylüsüne katkısının ne olduğunu koyacağız ortaya...

1971 yılında, Birinci Nihat Erim Hükümeti sırasında, Denizli, Uşak ve Afyon yöresinde yasaklandı haşhaş ekimi. 1972 yılının sonbaharında da Kütahya, Burdur, Isparta ve Afyon yöresinde yasaklanacak. Haşhaş üreticisine tazminat ödenmesi ise 1975 yılına değin sürdürülecek. Haşhaş ekim alanlarında alınacak tedbir ler için 6-7 milyar lira ayrılmış.

14 ilin tarım odalarınca hazırlanan ve tüm parlamenterlere gönderilen bir rapor var. 500 bin Türk köylüsünün yaşamını sürdürmek için, sarı sıcağa inat, kavga verdikleri haşhaş deniz'nin kurutulmaması amacıyla hazırlanmıştır bu rapor. Raporda, bir dekardan 40-150 kilo tohum, 0,5-3 kilo afyon sakızı ve 100-600 kilo sap alındığı bir gerçek olarak kanıtlanmaktadır. Haşhaş üreticisinin bir dekardan elde ettiği toplam gelir ise 500 lira kadardır.

Anavatanı Anadolu olan haşhaş, artık boy atmıyacaktır bu topraklarda. Yerini başka bir ürün alacaktır. O çocuklar, ak yakalarıyla, kara önlükleriyle, bezden askılı çantalarıyla okula giden çocuklar... Yalınayak, sümüklü, örgülü saçlı, insana çil çil bakan çocuklar... Kundakta vıyaklayan bebeler... Doyumsuz bir tutkuyla eriyip gidecekler artık. Analar, tarla dönüşü, tarhana çorbasına haşhaş yağı katamıyacaklar artık. Mor mor, al al, o canım tutku, küçük ellerin arasındaki ekmeği, ya da sıcak suyu özlemle arayacaktır.



HAŞHAŞYAĞLI EKMEK YİYEMİYECEKLER

Baz morfin de ne ki?

Ahmet Erol, Uşaklı bir haşhaş üreticisidir. O bilmez, New Yorkta günde üç eroinmanın öldüğünü. O bilmez, baz morfin kaçakçılığının ne olduğunu. Onun tek bildiği şey vardı, adı : Haşhaşyağı...

Alır sözü Ahmet Erol ve der ki sizlere :

«Vallah biz kaçakçı falan değiliz. Haşhaş bizim canımız, biz ondan geçemeyiz...»

Sonra, rakamlar geçer gözlerinizin önünden. Bu rakamlara göre, ülkemizde yılda 125 ton afyon üretilmektedir. Amerika'da yakalanan uyuşturucu madde miktarı ise 5,5 milyon kilodur! Şaşmayın. Biz bu rakamı, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Madde Şubesinin 1970 yılı raporlarından çıkardık.

Amerikalı dostlarımız neler yapmamışlar, bizim için, neler Yasaklanan haşhaş alanlarında yeni atılımlara öncelik tanınmasını sağlık vermişler. Biz, merak ettik ve sorduk tarım uzmanlarımıza, «Bu atılımlar nasıl gerçekleşir?» diye.

«Halıcılık, tavukçuluk, kilimcilik...» dediler.

«Nasıl olur bu iş?..» dedik.

«..............»

Türkiye'de haşhaş ekiminin, tütün, pamuk, üzüm, fındık, incir ve narenciye tarımı gibi özellik taşımadığını çıkardık sonradan. Evet, bu bir gerçekti. Çünkü, haşhaş üreticisi, haşhası yağı, küspesi, sapı için üretirdi. Bir gelir düşüncesiyle yapmazdı bu tarımı. Yağını aşında, küspesini hayvan yemi olarak, sapını ocakta kullanırdı. Karnı ağrıyan bebelerin karın ağrısına, ishal olanların ishaline iyi gelirdi haşhaş yağı.

Artık, bu sonbahardan sonra, o ak sütü çizmiyecek 100 bin aile. O yapış yapış sıcakta, eller haşhaş denizinde kürek olmayacak. Kadınlar, kafa tutmayacaklar kızgın güneşe. Maviye duyulan özlem, martı kanatlarında aranmıyacak...

Yaşamı haşhaşa bağlı 100 bin aile... Amerika'nın 35 milyon dolarlık tazminatı... Viyaklayan bebeler... Amerika'da 62 bin eroinman...

Herşey insanlık için... Herşey!..

TOPLUM

KİTAP

M.SUNULLAH ARISOY

Kansu'nun 3 kitabı

Bir anlatı ustası

Kimi sanatçıları, köşesinde sessizce, özenle kozasını ören ipekböceğine benzetirim. Bilir misiniz ipekböceği dut yaprağını nasıl yer, sonra o güç anlatılır çalışkanlığı, özen duygusu içinde, ince ince kozasını nasıl örer? Ben bilirim. Bursada, küçük bir ortaokul öğrencisiyken, merak sarmıştım da, beslemiştim. Gözlerimle gördüm evrelerini bir bir izledim, duygulandım.

Ceyhun Atuf Kansu, köşesinde sessizce, alabildiğine namuslu, özenle kozasını ören bir ipekböceği gibi çalışan, durmadan yazan, düşünen, oluşan bir sanatçıdır benim gözümde.

Kansu bir Anadolu tutkunudur. Anadoluyu toprağıyla, insanıyla, tarihiyle, geçmişiyle geleceğiyle yüreğinde duymuş, yıllarını, sanatını bu yörüngeye oturtmuştur. Şiirlerinde Anadoluyu bulursunuz, her yönüyle, her kesimiyle. Şiirlerinde de, düzyazılarında da bir aldatıcı bir söz cambazı değildir Kansu. Yalındır, dürüsttür, inanmışlığın çağıltısını duyarsınız.

Kansu, bir Mustafa Kemal tutkunudur. Atatürk devrimciliğe vurgundur. Bu tutkunluk, bu vurgunluk sözde kalmaz. Bilinçlidir. Bu yönelimde, bilgiyle gözlemin, tarihle gerçeğin kaynaşmışlığını görürsünüz. İnandığına başkasını da vurucu, kırıcı olmadan, tepeden bakmadan, buyurmadan inandırmanın insancıl, ozancıl yanını bulmuştur. **«Sakarya Meydan Savaşı»** adlı destanını okudunuz mu Kansu'nun? Arada kaynamış gitmiş gibi gelir o destan bana. Ne zaman aklıma düşse acınırım.

Kansu, son yıllarda bir anlatı ustası olarak karşımıza çıktı. Türkçeyi, ta Dede Korkut'tan alarak oluşturan, duru, seçkin, arınmış bir düzeye eriştirme çabasının en başarılı ürünlerini verdi. Oluşturduğu dil, halk anlatıcılığının o insancıl sıcaklığını, şiirselliğini, etkinliğini, yalınlığını taşıyordu. Türkçenin, bilinçli bir çalışmayla usta bir sanatçının kaleminde nasıl bir tada ulaştığını görmek isterseniz, Kansu'nun, sözünü edeceğim bu üç kitabını okuyunuz.

«Balım Kız Dalım Oğul»

Kansu için «bir Anadolu tutkunudur o», demiştim. Belgesi önümüzde: İşte, **«Balım Kız Dalım Oğul»**. Bu kitaptaki anlatıları radyolarınızdan **«Anadolu Albümü»** adıyla dinlemiş, izlemiş olacaksınız. **«Gönlümün imrencesi Balım kız, evimin övüncesi Dalım oğul, dinleyin de, nasıl yurt tuttuk Anadolu'da, sözün güzeline oradan başlıyalım»**, diyerek başlar Kansu, konuya **«Muş Ovası»**ndan girer, **1071 Malazgirt Savaşı**'nı, **Alpaslan**'ın başarısını, hiçbir tarih kitabında bulamıyacağınız bir duygu sıcaklığı, bir insancıl sevgi tutarlılığı içinde önünüze seriverir. Bir yandan anlatının güzelliğine kaptırırsınız kendinizi, bir yandan Türkçenin güçlülüğüne şaşarsınız, öteyandan da bilmediklerinizi ılım ılım öğrenip gidersiniz.

Kansu, **«Balım Kız Dalım Oğul»** da bütün Anadolu'yu «Erzurum»u, «Sıvas»ı «Konya»sı, «Söğüt Kışlağı», «Akşehir'de Nasrettin Hoca»sı, «Bozkırda Sultan Hanı», «Bursa Yeşili», «Çamlıca Tepesinden İstanbul»u ile baştan sona insanıyla, geçmişiyle, tarihiyle anlatır. Anlatırken, bir usta halk anlatıcısı gibi **«ağzından bal akar.»**

«Halk Önderi Atatürk»

Kansu, bir Mustafa Kemal tutkunudur; Atatürk devrimciliğine vurgundur o, demiştim. Belgesi önümüzde: **«Halk Önderi Atatürk»**. Kansu, bu kitabında da, **«Can kardeşler!»** diye seslenir. Mustafa Kemal'i alır çocukluğundan sonuna dek getirir. Hep o anlatı ustalığıyla. «Can Kardeşler!»in sıcak, insancıl seslenişiyle. Atatürk'ü sevdirmenin. devrimleri benimsetmenin yolu, bir takım tarihler ezberletmekten, takım, bölük, silâh sayısı öğretmekten geçmez. Nerden geçtiğini Ceyhun Atuf Kansu'nun **«Halk Önderi Atatürk»**ünü okuduğunuzda, daha somut biçimde göreceksiniz.



1 — «balım kız dalım oğul» 164 sayfa

■

2 — «halk önderi Atatürk» 92 sayfa

■

3 — «sevgi elması» 46 sayfa

«Sevgi Elması»

Kansu, bir anlatı ustasıdır, demiştim. Kısaca andığım kitaplarında var bu ustalık, alabildiğine; ama, bir belirgin belgesi daha var elimizde: **«Sevgi Elması»**. Kim bilmez **«Tahir ile Zühre»** öyküsünü! Halk dilinde, anlatımında güzeldir o. Sonradan çirkinleştirilmiş biçimiyle değil. Kansu, o bilinen **«Tahir ile Zühre»**yi almış eline, bize bir **«Sevgi Elması»** olarak sunmuş, «Tahir ile Zühre»yi günümüze uyarlamış; almış «Tahir»i, «Atatürk»le karşı karşıya getirmiş. Anlatı ustalığının bütün özelliklerini göstererek. O bilinen öykü, yepyeni, dupduru bir biçime, öze, insancıllığa, evrenselliğe kavuşmuş.

«Balım Kız Dalım Oğul»u da, **«Halk Önderi Atatürk»**ü de, **«Sevgi Elması»**nı da, hem okuyun hem salık verin çevrenize. Dilimizin nasıl güzelleştiğini görmek, bir anlatı ustasını daha yakından tanımak, bir namuslu ozan yüreğinin çarpışını daha yakından duymak için...

yayınlar

● **ANADOLU'NUN SESİ.** Tarih ve hellenizm açısından Anadolu'yu, mitolojisini, özellikle Ege'yi işleyen ve tanıtan bir kitap Ünlü hikâyeci ve romancı **Halikarnas Balıkçısı**'nın eseri. (Yeditepe Yayınları : 200, Kapaktaki fotoğraf : Ara Güler, 180 sayfa, 10 lira.)

● **EGENİN DİBİ. Halinarkas Balıkçısı**'nın, 16 hikâyesini toplayan bir başka kitabı. **«Egenin Dibi»**nde, Balıkçı'nın sizi saran anlatımını ve öykülerini bulacaksınız. (Yeditepe Yayınları : 5, Kapak ve iç resimleri : Halikarnas Balıkçısı, genişletilmiş 2'nci basım, 109 sayfa, 7.5 lira.)

A'dan yeni A'ya

Yeni A dergisinin ikinci sayısı postadan çıktı geldi.

A,ilk defa, biraz da Mavi'ye karşı çıkarılmıştı. Mavi'nin 40 kuşağı sanatçılarına karşı yürüttüğü «hesaplaşma hareketi», (yıl 1953/54), aynı çizgi üzerinde başka dergilerin belirmesine yol açtı. Bunlardan Çağıltı, Onüç, Şairler Yaprağı ve A aklımda kalmış. A'cılar hesaplaşma hareketine yandaş görünüyor, ama bizim bu işi ille toplumsal gerçekçi bir çizgide sürdürmek isteyişimizi benimsiyemiyorlardı. İlk A kaç sayı çıkmıştı, unutmuşum. Çıkaranlar, arasıra Baylan'a düşerler, bizim çıkışlarımıza karşı dergilerini savunurlardı.

Sonra Mavi de, A da kapandı, her iki yanın yazarları onlara sayfalarını açan Pazar Postası'nın edebiyat bölümünde buluştular, biraz sanat dışı baskıların, biraz da bilgi ufuklarının darlığı nedeniyle ikinci yeni'ye doğru hızla yozlaştılar, o kadar ki, yetenekleri hiç su götürmez bazıları bile «şiir geldi kelimeye dayandı» gibi aşırı biçimci, üstelik zekice bile olmıyan şeyleri söyliyebildiler. Bu tutumları uzun yıllar sürdü, sürdükçe de çatışmalarımız eksilmedi: onlar beni ısrarla görmezden gelir, yok sayarlardı, bense her fırsatta üstlerine gider, toplumca bir eleştiriye zaten dayanabilecek sağlamlıkta olmıyan derme çatma estetik görüşlerini didik didik ederdim.

Öyle sanıyorum ki, bir çokları gibi A'cıları da uyandıran 60 ile 70 yılları arasında yaşadığımız hareketli dönemdir: bir süre biçimci estetikle toplumcu içlemi bağdaştırmaya, uzlaştırmaya çalıştıktan sonra, toplumcu bir içlemin toplumsal estetiğini kendiliğinden yaratacağını nihayet anladılar. Aydın olarak da, sanatçı olarak da bir zamandır bunun uygulamasını deniyorlar, ilgiyle ve sevinerek izliyorum. Kemal Özer gibi en «ikinci yeni» bir şairin kaleminden, «şiir geldi sorumluluğa dayandı» yargısını okumak, hem geç ve güç de olsa geldikleri aşamanın doğruluğunu, hem de bu sanatçılardaki köklü kendilerini aşmak istek ve gücünü göstermez mi?

Eski A bana ne kadar aykırı geliyorduysa yeni A o kadar hoşuma gidiyor. Bir de sayfa düzenini içeriğine uygun biçime sokabilseler...

O zamanlar, insan düşüncesine yeni boyutlar ekleyen kafalara, -bana ters de düşse- saygı göstermeyi henüz öğrenmemiştim!

O zamanlar dediğim, 40 yılları: yarım yamalak toplumculuk bilgimizle Nietzsche'yi «faşizmin ve nazizmin babası» sayıp karalıyoruz. Gerçekten öyle mi, bilen yok. Geceleri, Boğaz'ın üstünde uçaksavar ışıldakları bilinmez ve görünmez düşman uçaklarını araya araya bitiremiyorlar. Gazeteler, yarılan cephelerin, elden ele geçen şehirlerin nice çağrışımlara gebe adlarıyla yüklü: Sirenaik, Tobruk, El Alemeyn!

Mayıs 1972

Yanılmıyorsam, Nietzsche'nin neden dolayı faşizmin habercisi sayıldığını, ilk önce Miss Higgins'le tartışmalarımız sırasında, yıllar sonra, çıkarır gibi olmuşumdur: bir kere, liberal burjuva düzeninin tam da işçiler tarafından zorlandığı sıralarda beliriyor, üstelik bu düzenin, yâni demokrasinin, olanaklarından «aşağıdakiler»i yararlandırmak istemiyor. Bir kitabı var, açık açık yazmış: insanlar köle ve efendi diye ayrılıyorlar, birinciler ikincilere başeğmeye ne kadar zorunluysa, ikinciler birincilere hükmetmeye, bu arada, irade gücüyle isteklerini gerçekleştirmeye o kadar özgürdür diyor. Buradan nasyonal sosyalizm'e zaten iki parmak ya kalır ya kalmaz, ama, her toplumcunun bir de şu soruyu sorması gerekmez mi: bürokrat ve totaliter sosyalizm uygulamalarının verdiği görüntünün, hiç değilse, toplumsal iç yaşantı bakımından bundan aşağı kalır yeri var mıdır?

Sonraları Celine, Drieu Larochelle, hatta Malraux gibi yazarların şaşırtıcı ve sarsıcı romanlarını okurken, Nietzsche'ye herhalde epeyce borçlu olduklarını düşünüp durmuşumdur ama, yine de Nietzsche'nin kendisini okumaya, okumak ne kelime, bir kitabını alıp kitaplığıma koymaya elim varmamıştır. Anlayın nasıl koşullanmışız! O zamandan bu zamana «Zerdüşt»ü okudum, bir süredir de elimde «İyinin ve kötünün ötesinde» diye çevirebileceğimiz «Par-delâ le bien et le mal», garip bir tutkuyla bırakıp bırakıp yeniden başlıyorum.

Gerçekten söyledikleri katlanılması zor şeyler: 18. yüzyıl aydınlığının ve Fransız Büyük Devriminin getirdiği özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ülkülerini hoyratça hırpalıyor, demokrasiyi hristiyanlığın bir başka türlü görünüşü gibi alıp veriştiriyor. Toplumun gelişmesi için, güçlü, sağlıklı, «iyinin ve kötünün ötesinde» başka ve yeni bir soylular takımı gerekliymiş de falan filân...

Nietzsche'de beni çeken, onun sistemi, sistemini açıklamak için söyledikleri mi? Ne münasebet! Adamın tasarı gücü, 20. yüzyılda belirecek sosyalist olsun kapitalist olsun aynı yapısal özellikleri taşıyan bir garip toplum biçimini öngörmüş de olsa, ben özgürlükçü bir toplumculuktan, demokrasiden yanayım. Nietzsche'nin, sonunda düpedüz çılgınlığa varan tutkulu yaşantısı, bu yaşantıdan kaydırıp kaydırıp acılı şimşekler halinde eserlerine yansıttığı beşeri saptamalar var ya, işte onlar beni çekiyor.

Yoksa asıl etkileyen deliliğinin büyüsü mü?

TOPLUM

MÜZİK

FARUK GÜVENÇ

7 gün, 10 konser

Bir gezi...

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasından elli kişilik bir grup, 18 mayıs sabahı Ankara'dan yola çıktık, **Samsun, Ünye, Ordu, Giresun, Trabzon** ve **Rize**'den yedi konser verip 27 mayıs cumartesi akşamı geri döndük. On günde altı merkez ve yedi konser. Öğrenciler ve şehirlilerle tıklım tıklım dolu salonlar, Ankara konserlerini aratmıyacak bir sessizlik, bir dikkat ve sıcak, içten alkışlar. Programımızda **Beethoven'in Coriolan uvertürü, Mozart'ın Küçük Gece Müziği**'nin ilk bölümü, **Muammer Sun**'un keman ve orkestra için üç parçası,, **Ferit Tüzün**'ün **«Anadolu'dan Esintiler»** adlı eseri ve **Bizet**'nin **Carmen süiti** vardı. **Hikmet Şimşek** ile **Suna Kan**'ın da katıldığı gezide bütün konserler açıklamalı yapıldı, dinleyicilere her yerde orkestra çalgıları tanıtılıyordu, besteciler eserler hakkında bilgi veriliyordu. Trabzon Öğretmen Okulunda ayrıca bir de öğrenci konseri düzenledik.

...ve düşündürdükleri

Oniki-onüç yıldan beri Anadolu'da konser gezisine çıkarız; Hakkâri'den Edirne'ye, Rize'den Muğla'ya kadar çalmadığımız, görmediğimiz yer kalmadı. Bu gezilerde iki önemli güçlükle karşılaşmışızdır : otobüs yolculuğunun tehlikeleri ve otel sıkıntısı. Muğla virajlarında profesör Lessing'in korkuyla kendini otobüsten dışarı attığını, karda kışta Ahı dağını aşarken yüreğimizin ağzımıza geldiğini, Muş'a giderken çamurda kayarak uçuruma yuvarlanmaktan bizi Kara Yolları araçlarının kurtardığını dün gibi hatırlarım. Anamur sahil yolunda savrula savrula dönerken ben gözlerim kapamıştım, İdil Biret ellerini açmış dua ediyordu. Talihimiz şimdiye kadar yâver gitti ama, iki otobüsten birine birşey olsa, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasını bugünkü haline getirmek için yeni bir kuşağın yetişmesini beklemek gerekecektir. Bu durumda insan ister istemez, **«değer mi, tehlikeleri göze almağa?»** diye düşünüyor. Görev önemli ve kaçınılmaz, ama, Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olmak, 1923'lere geri kaymak da var.

Gidilen şehirlerde elli kişiyi barındırmak daima ayrı bir dert olmuştur. Zaman zaman ya açılmamış hastanelerde, ya yatılı okul koğuşlarında, bazen de fabrika lojmanlarında barındık. Büyük kentlerin dışında **«lüks»** değil, **«konforlu»**, suyu akan, çarşafı temiz otele rastlamak olanaksız gibidir.

Derdin çaresi

Yıllardan beri, acaba şu otobüs ve otel derdine bir çare bulunamaz mı, diye düşünürüm. Birkaç bakanlığın işbirliğiyle jeneratörlü,, elektrik sobalı, salonlu, büfeli ikiüç tane özel yataklı vagon yaptırmak, bu vagonları ekspreslerin, postaların kuyruğuna takarak demiryolunun ulaştığı şehirleri taramak, gidilen yerde kör hatta çekerek otel olarak kullanmak güç birşey değildir herhalde. Ve galiba orkestraları, tiyatroları **«asgari»** konfor içinde tehlikesizce Anadolu'ya yollamanın tek çaresidir. Ne yazık ki, kendi Bakanlığından üvey evlâd muamelesi gören bizim gibi sanatçıların üç bakanlığın işbirliği yapacağını umması tatlı hayalden, safçasına iyimserlikten başka birşey olamaz.



TRABZOND'A ÖĞRENCİ KONSERİ : Tıklım tıklım dolu salonlar..

boks ve sanat

Boksta kazandığımız şampiyonluk gerçekten herkesi sevindirdi; hattâ, son yıllarda geleneksel spor dalımız güreşte bile bozguna uğramaya alıştığımız için, sevincimiz katmerli oldu. Bu konuda heyecanlı bir fıkra yayınlayan Hasan Pulur, önce şunları yazıyor :

«Bir spor yarışmasında, şampiyon olmak, uygar milletler için yedi gün, yedi gece sürecek bir bayram değildir. Nihayet, sevinç duyulacak bir spor başarısıdır; hepsi o kadar!» ve şöyle devam ediyor :

«Ama bizim için öyle mi? Aklınıza gelen her konuyu ele alın ve sonra düşünün : Ne haldeyiz? Sanat mı, bilim mi, teknik mi, siyaset mi, spor mu? Hepsinde ne haldeyiz? Hangi konuda uluslararası alanda son yıllarda ne yapmışız?»

Sayın Pulur'un bütün söylediklerine katılıyorum; yalnız, yazarın haberli olduğunu sanmadığım bir konu hariç : sanat! Sanat konusunda uluslararası alanda son yıllarda ne yaptığımızı öğrenmek Türkiye'de gerçekten güç birşeydir. Çünkü gazeteler spora hergün iki sayfa ayırırken sanata hiç yüz vermezler. Onun için, bokstaki başarımızı Bağdat'taki sağır sultan duymuştur ama, aynı günlerde Budapeşte'de Adnan Saygun'un Yunus Emre Oratoryosunun büyük bir başarıyla seslendirildiğini, Macaristan'ın başkentinde yerlerin yerinden oynadığını İstanbul'daki Hasan Pulur öğrenememiştir. Akses'in keman konçertosunun on gün sonra Rusya'da çalınacağı da Türk aydınlarının meçhulüdür,. Usmanbaş'ın uluslararası yarışmalarda kazandığı birincilikler de...

Körebe oynayalım ama, güneşi de yok saymıyalım!

TRT ve eleştiri

Çabamız: daha iyiye!

TRT ve TRT Televizyonu üzerine yazı yazmak, TRT ile ilgili olayları değerlendirmek ve TV programlarının eleştirisini yapmak oldukça güç. Her şeyden önce, ele alınan konular genellikle TRT'nin aleyhinde. Çünkü TRT'nin başarılı örnekleri son derece az. Dolayısıyla da TRT Televizyonu'na ait gerçekleri yansıtmanın tehlikeleri var. Ele alacağınız noktaların çoğunluğu aleyhte olacağından size **«kötümser»** mi, **«bozguncu»** mu derler, yoksa **«bile bile kötü yazıyor, bunların düzelmiyeceğini o da anlamıştır»** di ye mi düşünürler, TRT'ye ait eleştirilerin önlenmesi için gerekli ölçemler mi alınır, tekzipler mi gönderilir, bilmiyoruz. Bildiğimiz, yalnız şu iki noktadır: Mademki TRT, radyo ve özellikle TV ile halk önüne çıkıyor, o halde, yayınlar muhakkak eleştirilecek ve eğer aksaklıklar çoğunlukta ise bu eleştirilerin çoğu da aleyhte olacaktır. Demokratik düzende her çeşit eleştiri ortadan kaldırılamaz. Eleştiri ancak aşırı uçlarda ve «sapık ideolojiler»in yaşadığı toplumlarda görülmemektedir. İşte bu nedenle de ikinci noktaya geliyoruz: Çabamız, demokratik bir düzenin kurulması olduğuna göre, TRT'nin kendisiyle ilgili eleştirileri kabul etmesi gerektiği gibi, hem bu eleştirilerden doğru bulduklarını seçip, onları düzeltmeye yönelmesi, hem de kendi programlarında toplumumuzdaki çeşitli pürüzleri yasaların dışına çıkmadan eleştirmesi, incelemesi ve ilgili uzmanlarla değerlendirmesi şarttır.

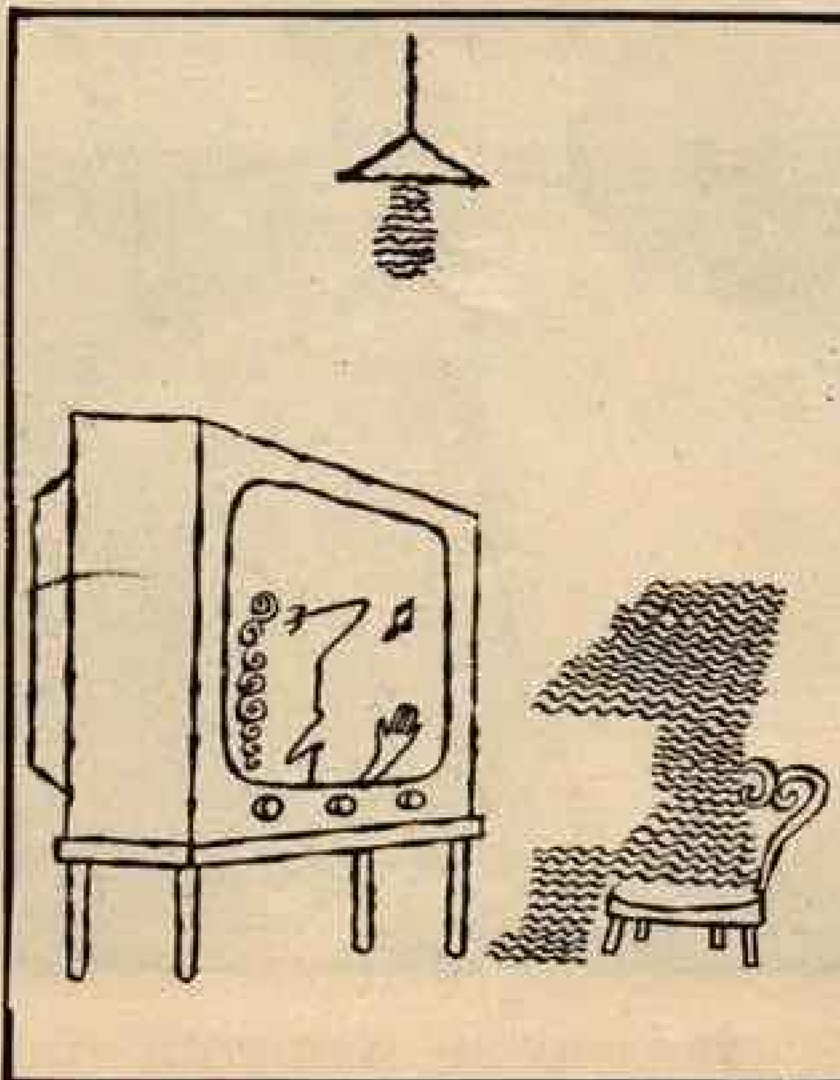
Basın ne diyor?

Bugün TRT'nin en büyük kusuru, mikrofonlarını ve kameralarını topluma çevirmemesidir. Diğer aksaklıklar çok kısa bir süre sonra biraz tecrübe, biraz dikkat ve biraz da bilgi sahibi olunduğu zaman, nasıl olsa, ortadan kaldırılır. Fakat şimdi biz, basınımızdaki eleştirileri sıralayarak, **«diğer aksaklıklar»** dediğimiz noktalara dikkatleri çekmeğe çalışacağız. İlerde de, bu aksaklıklara rağmen, -atıldığı yine basınımız tarafından belirtilen- **başarılı adımlar** üzerinde duracağız. Aşağıdaki eleştirilerin bizim değil, adları belirtilen yazarların ve gazetelerin düşüncelerini yansıttığını belirtmemize izin veriniz:

▶1 — **«Televizyon, 'Hülleci' adlı piyesi göstermekle milli birliği kurmak yerine, parçaladığını niye düşünmüyor?»** Ahmet Şahin, Televizyon, Yeni Asya Gazetesi, 24 Nisan 1972.)

▶2 — Bir İstanbul gazetesinde, TV yöneticilerinin belirttikleri dertler ve seyircilerin yakınmalarına verdikleri cevaplar **«topladığı vergi ile beher saniyesi asgari 250'şer liradan tahakkuk ettirilen reklâm gelirleri ile, yüz milyonlara varan bütçeli bir işletmenin ağzında, şöyle-böyle de değil, son derece eğreti duran mâzeretler»** olarak kabul ediliyor. (Halûk Cansın, TV İdarecileri Ciddiyetten Uzak Mâzeretleri Terketmelidir, Yeni Asır Gazetesi, 24 Nisan 1972).

▶3 — 25 nisan 1972 akşamı **«türküleri söyleyen Turan Engin'in önce gölgesi gösterildi. Sonra dev yapraklar çıktı karşımıza. Birinci türkü bitinceye kadar bu gölge gösterme devam etti ve ancak ikinci türküde Turan Enginle tanışabildik. Doğrusu müthiş bir buluştu bu, kim bulduysa aklıyla yaşasın!»** (İmzasız, Şu Bizim TV, Dünya Gazetesi, 29 Nisan 1972.)



▶4 — **«TV'de daha eli yüzü düzgün bir tek film bile oynatılmadı, spor saatinde oynatılan filmlerde goller hep kaleye girdikten sonra gösteriliyor, müzik saatlerinde kameralar sanatçıyı bir kenara iterek son derece zevksiz, insanı rahatsız edici dekorlar gösteriyorlar... Yok makina azmış da, yok stüdyo yokmuş da v.s.** (İmzasız, Bu zihniyet yıkılmalıdır, Hafta Sonu, 7 Mayıs 1972.)

▶5 — **«Bir Van programı verdi TV. Hedef ve gaye güzel, hazırlanış tatminkâr olmaktan uzaktı. Van sadece dağ ve tepelerden ibaret midir? Yoksa o hakikaten anlatılışı güzel kiliseden başka bir beşerî unsur mevcut değil midir Van yöresinde? TV bu konu üzerine eğilmelidir.»** (İ. Bardakçı, Yankı'lar, Adalet Gazetesi, 9 Mayıs 1972.)

▶6 — **«Manisa Mesir Bayramı: Bu tipik bir TRT programıydı. Neresinden baksanız aksıyordu. Bayram dolayısıyla davette yemek yiyenler teker teker lokmaları nasıl ağızlarına attılar gösterildi. Ondan sonra da bir başka kargaşa, bir kargaşa, hiç bir şey anlaşılamadı. Fon müziği önce Beethoven'in bir sonatıydı ama bu kısa sürdü, davul zurnaya dönüldü. Bu ikisi nasıl yanyana getirilebilmişti? Kısacası Manisa'daki Mesir Bayramı, kuvvet macunundan, ziyafetine kadar, bize hiç de yararlı bir şey vermedi.»** (İmzasız, Şu Bizim TV, Dünya Gazetesi, 13 Mayıs 1972.)

▶7 — **«Hikmet Şimşek yönetimindeki oda orkestrası eşliğinde gitarcı S. Behrent önce Rodrigo'nun gitar konçertosunu, arkadan da tek başına İspanyol danslarını çaldı. Doğrusu bu programa diyecek yoktu. Bütün temennimiz bunların sık sık verilmesidir.»** (İmzasız, Şu Bizim TV, Dünya Gazetesi, 14 Mayıs 1972.)

▶8 — Program aralarında özellikle ağaç resimleri **«seyirciyi ağaç düşmanı yapmaya yetecek inatçıl** ...reler ekranda duruyor. ...yrıca sık sık meydana gelen **«arızanın tespit edilmesi ve giderilmesi üzerine, iki kelime ile olsun bir özür dilense, neyse...** (Halûk Cansın, Haftanın İçinden, Yeni Asır Gazetesi, 15 Mayıs 1972.)

Haftaya, TRT Televizyonu'nun beğenilen yönlerini yansıtmağa gayret edeceğiz.

TOPLUM

SİNEMA

seçmeler

Mevsimin en iyi 10 filmi

Türk Sinematek Derneği'nin, sinema yazarları arasında yaptığı geleneksel soruşturma sonuçlandı ve **«Sinema mevsiminin en iyi 10 filmi»** belli oldu. **Gillo Pontecorvo**'nun yönettiği **«İsyan»** (Queimada) ise, **«yılın 1 numaralı filmi»** seçildi.

Dört yıldır yapılagelmekte olan **«Mevsimin en iyi 10 filmi»** seçimine bu yıl **Tanju Akerson, Çetin Araç** (Akşam), **Nezih Coş, Gündüz Demirhan** (Ekspres), **Atillâ Dorsay** (Cumhuriyet), **Burçak Evren** (Dünya), **Onat Kutlar, Tuncan Okan** (Milliyet), **Çetin Özkırım** (Ses), **Giovanni Scognamillo, Refik Sönmezsoy** (Tercüman), **Kâmi Suveren** (Son Havadis) ve **Rekin Teksoy** katıldılar. İşin en ilginç yanı, **«yılın en iyi filmi»** seçilen **«İsyan»**ın sansürden geçtiği, normal olarak İstanbul sinamalarında vizyona girdiği halde, anlaşılmaz bir nedenle alelâcele yasaklanmasıydı. Böylece, **«İsyan»**, İstanbul sinemalarında yalnızca iki gün (25 ve 26 ekim 1971) gösterilebildi.

Sinema yazarlarının seçtikleri 10 film şunlardır :

1 **İSYAN** (Queimada) : Marlon Brando, Evaristo Marquez, Renato Salvatori. Yöneten : Gillo Pontecorvo.

■

2 **TRİSTANA** (Seni Sevmeyeceğim) : Catherine Denevue, Fernando Rey, Franco Nero. Yön. : Luis Bunuel.

■

3 **ATLARI DA VURURLAR** (Son Gerçek) (They Shoot Horses Don't They?) : Jane Fonda, Michael Sarrazin, Susannah York, Gig Young.

■

4 **CİNAYETİ GÖRDÜM** (Blow-Up) : David Hemmings, Vanessa Redgrave, Sarah Miles. Yön : Michelangelo Antonioni.

5 **GECE YARISI KOVBOYU** (Midnight Cowboy) : Jon Voight, Dustin Hoffman, Brenda Vaccaro. Yön : John Schlesinger.

■

6 **YALNIZ KALPLER** (The Music Lovers) : Richard Chamberlain, Glenda Jackson. Yön : Ken Russell.

■

7 **NEFRET** (Le Mepris) : Brigitte Bardot, Michel Piccoli, Jack Palance. Yön : Jean Luc Godard.

■

8 **SONSUZ ÖLÜM** (Butch Cassidy and the Sundance Kid). Paul Newman, Robert Redford, Katharine Ross. Yön : George Roy Hill

■

9 **KADER DEĞİŞMEZ** (The Arrangement) : Kirk Douglas, Faye Dunaway, Deborah Kerr, Richard Boone. Yön : Elia Kazan.

■

10 **VAHŞİ DÖRTLER** (Banditi a Milano) : Gian Maria Volonte, Tomas Milian. Yön : Carlo Lizzanı.

«İsyan»ın konusu

«İsyan», İtalyan sinemacı **Gillo Pontecorvo**'nun sinamalarımızda gösterilen -hoş, gösterildi sayılamaz ya!- ilk yapıtıdır. Yönetmenin, **«Cezayir Savaşı»** adındaki çok önemlı filmı yalnız Sinematek'te yıllar önce oynatılmıştır.

Pontecorvo, «Queimada» da, 19'uncu yüzyıl ortalarında Antiller'deki adalardan birinde İngiliz Şeker şirketlerinin sömürüsüne başkaldıran kara derili ada halkının öyküsünü, etkileyici bir biçimde anlatmaktadır.

Normal şekilde ithal edilen, sansürden geçen, orijinal kopyasına alt yazılar basılan, türkçe dublajı yapılan bir yapıtın anlaşılmaz bir yasaklama kararıyla depolarda çürümeğe bırakılması, getirtici şirketin yüzbinlerce lira zarara sokulması bir yana, böylesine güçlü bir yapıtı sinemaseverlerin seyretmekten alakonulması açısından da düşündürücüdür. İlgililerin, kararı tekrar gözden geçirerek olumlu bir sonuca varmalarını, **«isyan»** gibi önemli bir yapıtı sinemaseverlere ulaştırmalarını bekliyoruz.



Sinema yazarlarının seçtiği diğer önemli yapıtlara, geçen mevsimin filmlerine topluca göz attığımızda ayrıca değineceğiz.



BRANDO VE MARQUEZ, «İSYAN»DA : Mevsimin en iyi filmi!

HINCAL ULUÇ

altın adam

Bir şampiyon doğuyor

Tabanca ile birlikte **Mehmet Tümkan** öne fırladı. 50'nci metrede **Kemal Tüzüner** yetişti ve koşuyu götürmeğe başladı. 400 metre 61 saniyede geçilirken, Türk atletlerinin niyeti belli olmuştu. Birisi 3.43.6, diğeri 3.45.6'lık iki Romen, 3.44'lük İspanyol ve 3.46'lık Polonyalının büyük bir iddia ile katıldıkları yarışta, 3.46.6'lık Mehmet Tümkan'ın kazanmak için taktiğe ihtiyacı vardı. Bu taktik de, koşuyu kendi temposunda götürmek olacaktı. Son 400 metreleri ile tanınmış rakipleri, iki Türk atletinin bu yavaşlatmasından memnun görünüyorlardı. 800 metreyi gene Kemal Tüzüner 2.05'te geçti. Hemen arkasından Tümkan geliyor, yarıştaki üçüncü Türk atleti **Musa Kalemoğlu** ise gerilerden durumu izliyordu.

Son 400 metreye girilirken, gerilerden atak yapmak isteyen Romen ve Polonyalılar, Tüzüner'i ittiler. Kemal sendeleyip, dengesini ve Mehmet'in yanındaki baraj yerini kaybedince, gerideki Musa Kalemoğlu, yarışı bitirememe pahasına fırladı ve Kemal'in yerini aldı. Şimdi gene önde iki Türk atleti baraj koşusu yapıyorlardı ama, 5 inci olan Kalemoğlu, 1500'ün bu, kendisi için bitirici süratine dayanamamıştı. 3.09'da 1200'ü geçtikten sonra **«Haydi Mehmet»** diye haykırdı ve geriledi.

Şimdi Tümkan, son 300 metreyi tek başına götürecekti. 150 metreye kadar Tümkan rahat geldi. Tam son virajın ortasında. Polonyalı **Mazurkievicz** atak yaptı. 100 metreye girilirken de omuz omuza koştuğu Tümkan'ı geçti. İki atlet, 50 metre korkunç bir mücadele yaptılar. Tümkan geçiyor, geriden Polonyalı bastırıp öne atlıyor, Tümkan bir kere daha geçiyordu. Yarışın bitmesine 40 metre kala, Tümkan, üçüncü defa kendisini geçen Polonyalı'yı akıl almaz bir atakla geride bıraktı. Artık koşunun galibi belli olmuştu. Zira Polonyalı, bir atak daha çıkaramıyacak haldeydi ve Tümkan koşuyu almıştı.

Türkiye'ye bir altın madalya

Ancak, bu sırada hiç beklenmedik bir şey oldu. İkinci kulvardaki Tümkan'la, üçüncü kulvardaki Polonyalının mücadelesini izleyen gözler, birinci kulvara giren Romene dikkat bile etmemişlerdi. Balkanların en iyi 1500'cüsü **Petre**, iki rakibinin 100 metre birbirlerini ezmelerini seyretmiş ve Polonyalının bittiği, Tümkan'ın da bütün eforunu sarfettiği anda koşuya girmişti. Sağında Polonyalı ile yaptığı mücadeleyi kazandığını gören ve rahatlayan Tümkân, ipe 30 metre kala, birden sol ilerisinde Romeni gördü. Yarışı izleyen bütün atletizm otoriteleri için artık galip, Romendi. Rahat rahat gelen Petre'yi, artık, Polonyalı'nın atakları ile, yıpranmış Türk atletinin yakalaması imkânsız görünüyordu.

Fakat Tümkan, bir mücizeyi daha gerçekleştirdi. Onun bittiğini sananlar, Türk atletinin, yarışa yeni başlamış bir tempo içinde ve yüzündeki büyük güven ifadesi ile, altıncı defa atak yaptığını gördüler. Tümkan, Romeni çizgiye bir metre kala yakladı ve ipin üzerinde de geçti. Foto Finiş, galibi, **«Mehmet Tümkan»** olarak ilân etti. Sofya'da 22 ulusun katıldığı Uluslararası yarışlarda Türkiye'ye çok değerli bir altın madalya kazandıran Mehmet Tümkan yarıştan sonra şöyle diyordu :

«Rakiplerimin 4 tanesinin benden iyi dereceleri vardı. Fakat kendimden emindim. Türkiye'de bir günde 200, 400, 800 ve 1500 olmak üzere 4 müsabakaya girmeğe alıştığımdan, tek yarış bana çok hafif geliyordu. Sofya'ya gitmeden önce 400 metreyi 49 saniyede koşmam, bana yarışın sonu için ayrıca büyük moral veriyordu. Bu moral içinde yarışı kendi tempomla götürdüğümü görünce kazanacağıma inandım. Son 400 metre içinde büyük bir mücadele yaptık. Yarışın bitmesine 40 metre kala, kazandığımı zannettim. Sonra birden Romeni önümde gördüm. Fakat öylesine rahattım ki, onu önde görmek, beni heyecanlandırmadı bile. Biraz bastırdım ve tam çizgide yakalayıp geçtim.»



MEHMET TÜMKAN
Bir altın madalya daha!

Sofya notları

●**Tayfun Saybaşlı, 200 metre finalde, sakatlığı nüksettiği için sonuncu oldu. Yarıştan sonra kendisine takılanlara Tayfun'un cevabı şu :**

— «Atalarımız yıllarca Bulgaristan ovalarında düşmanları kovalamışlar. Onlardan geri kalacak değildim ya.. Ben de yedi tanesini önüme kattım, 200 metre kovaladım.»

●**Tümkan'ın zaferini televizyonda izleyen gümrükçüler, ekibimizi Kapıkule'de büyük bir coşkunlukla karşıladılar. Gümrük Muayene Memurunun,**

— «Deklare edilecek bir şeyiniz var mı?» **sorusuna Tümkan,**

— «3 madalya...» **diye cevap verdi.**

Son yıllarda, sporcu kafilelerinde pek madalyaya rastlamayan memurlar, Tümkan'ı kucaklayarak kutladılar.

●**Sofya'da 22 ulusun mensupları ile de konuşan, ancak hangi yabancı dili bildiği bir türlü anlaşılamayan Mehmet Tümkan, Finlandiyalıların yanından döndükten sonra, arkadaşlarına,**

— «5 bin ve 10 bin Avrupa şampiyonu Vatanainen Portakal'da çalışıyormuş» **dedi.**

Çocuklar hayretle birbirlerine bakarken Tümkan, kahkahalar arasında izah etti :

— «Portekiz'in beynelmilel adı Portugal'dır. Siz anlamazsınız diye Portakal dedim. Ne gülüyorsunuz?.»

insan ve Dünyası

